

Boorn & Boerschop

Jaargang 29 / 2019

Een uitgave van de heemkondevereniging Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 2

Colofon

Bestuur van de vereniging

Annemarie Haak (voorzitter), Bertie Velthuis, (secretaris), Frank Mars (penningmeester), Leo Bult, Harrie Rouhof, Hans Nijhof en Henriëtte ten Tusscher (leden).

Secretariaat

Welemanserf 5, 7622 HT BORNE
tel.: 074 266 70 79
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Website

www.heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 20,-- per jaar
Gezinslidmaatschap € 26,-- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr.:
NL43RABO0145637409

Redactie *Boorn & Boerschop*

J. Haak en A. Tanke

Redactieadres

Van Deinsteestraat 33, 7621 XL Borne.
tel.: 074 266 43 92
e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Ondersteuning en advies

H. ten Thije en J.J. Grootenboer

Omslag ontwerp

J. Haak

Inzenden kopij

Aan het redactieadres. De redactie kan bij publicatie in overleg met de auteur artikelen, inkorten, splitsen en redigeren.

Uiterste inzenddatum volgende nummer

15 oktober 2019

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, Museum Bussemakerhuis en de penningmeester van de vereniging, allen te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Grote foto op de voorpagina

Cortenstalen figuren op Weleveld.
Foto: J. Haak.

Inhoud

Colofon	<i>Redactie</i>	1
Kuiern met . . . Bennie. Een Bornse jongen in de Tweede Wereldoorlog	<i>Hans Nijhof</i>	2
Wie herkent deze woning?	<i>Redactie</i>	6
Mien eerste boek	<i>Johan Kwast</i>	7
De Ennekerdijk in de oorlogsjaren	<i>Annette Evertzen</i>	8
Mien breur	<i>Zwier Kremer</i>	10
Vrijwilligersuitstapje naar Frenswegen en Lage	<i>Martin Thiehatten</i>	13
Beklim de toren van de Oude Kerk!	<i>Kamiel Deinum</i>	14
De familie Eekman, een patriciërsfamilie in Borne. 2 De vier zonen	<i>Bertie Velthuis</i>	16
Agenda voor komend seizoen bekend	<i>Bertie Velthuis</i>	22
Uit het leven van Gerard Wensink (1906 - 1987). Deel 8	<i>Gerard Wensink (schrijver kroniek) en Leo Leurink (inleiding)</i>	23
Nog leverbare uitgaven		27

Kuier met . . . Bennie. Een Bornse jongen in de Tweede Wereldoorlog

Hans Nijhof

Verhalen van Bornenaren die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt zijn er talrijk en er zijn beslist nog wel tachtigers in Borne over wie een fors boek met hun belevenissen geschreven zou kunnen worden. Al die ooggetuigen beleefden de oorlogstijd in hun kinderjaren. Van twee van hen was me bekend dat zij ondanks hun toen nog jonge leeftijd de oorlogsjaren volop hebben beleefd: mijn oudste broer Bennie en zijn klasgenoot Hennie, jaren later voor langere tijd de buurman van mijn schoonouders en een goede bekende van de familie. Tijdens een bezoek bij Hennie ging het gesprek al snel over de oorlog en hoorde ik veel van zijn verhalen die in 2009 al zijn vastgelegd door Leo Leurink in *Boorn & Boerschop*, onder de titel "In gesprek met Hennie Egberink, herinnering aan de Tweede Wereldoorlog"¹⁾.

Nog niet zo lang daarvoor had ik enkele door mijn broer geschreven verhalen over zijn oorlogservaringen gelezen. De overeenkomst in de strekking van de anekdotes van beiden was opvallend. De kracht van de herinneringen van de toen nog jonge knapen is na meer dan zeventig jaar na de bevrijding frappant, alsof de gebeurtenissen nog maar pas hebben plaatsgevonden.

Klasgenoten

Bennie woont met zijn ouders, jongere broer, zusje en opa aan de Azelosestraat, letterlijk en figuurlijk onder de rook van Spanjaard. In 1941 wordt nog een zusje geboren. Bennie's vader verdient de kost als vrachtwagenchauffeur bij het distributiecentrum van Haka in Hengelo. Na de oorlog de Coöperatie, een inkoopcombinatie voor kruideniers. Om te ontkomen aan de Arbeitseinsatz moet vader onderduiken en niet lang daarna het hele gezin, om mogelijke represailles te ontlopen en niet in de laatste plaats omdat hun buurman de Duitser Otto Selbach

De fabriek van Spanjaard was in handen van de Duitsers. Nazi Otto Selbach had daar een hoge functie als secretaris en was buurman in de Azelosestraat.

Bron: Beeldbank Heemkundevereniging Borne.

is, de secretaris van Franz Peter Reible die de leiding heeft over de door de moffen geannexeerde fabriek van Spanjaard.

Hennie en Bennie zijn klasgenoten van de Jacobusschool aan de Oude Almloseweg. Ze zijn van dezelfde leeftijd, geboren in 1934 en rond de zes jaar oud als de Duitsers Nederland binnenvallen.

Begin van de oorlog

Er is oorlogsdreiging en het zijn onzekere tijden. Dan verschijnen op 10 mei 1940 de Duitsers in de Bornse straten.

Als Bennie in de ochtend van de tiende mei wakker wordt van een onbekend ronkend geluid in de lucht, grote vliegtuigen over ziet komen en een aantal korte maar hevige explosies hoort, haast hij zich naar beneden. Opa ligt op één knie voor de radio. Moeder vertelt hem met tranen in de ogen dat is gebeurd waar ze al bang voor waren, het is oorlog. Met de schort in haar handen veegt ze langs haar ogen en neus en zegt dat door de radio is omgeroepen dat de Duitsers op verschillende plaatsen ons land zijn binnengevallen. Ook in Borne is de oorlog begonnen. Bennie kijkt met buurjongen Johan vanaf een mestbak de door de Bornerbroeksestraat trekkende colonne van allerlei vreemde legervoertuigen en de vrachtwagens met daarop soldaten met helmen op en hun geweren tussen de knieën geklemd. Als de lange stoet voorbij is getrokken, wordt het stil.

Gevaar vanuit de lucht

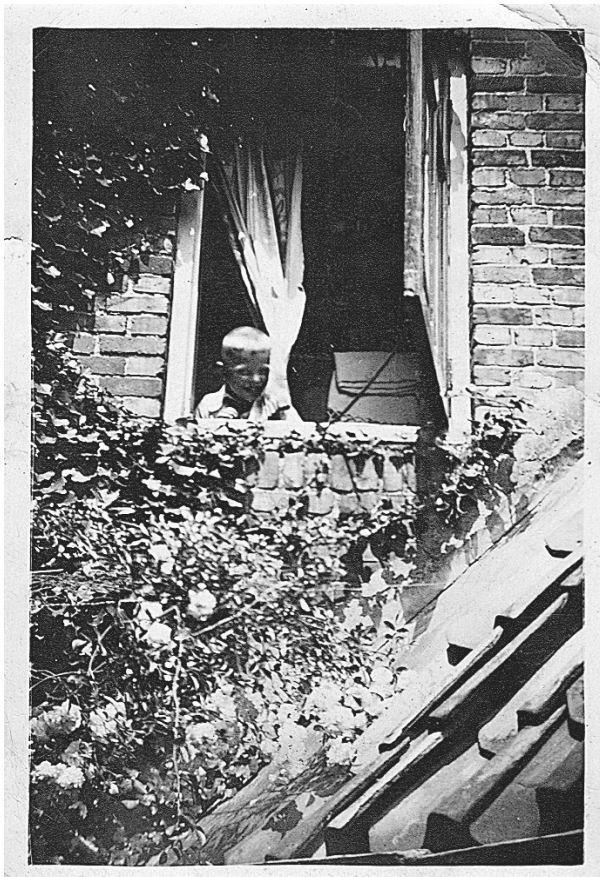
Vijf jaren bezetting zorgen ervoor dat het leven compleet op de kop wordt gezet. Een tijd, waarin het soms lijkt alsof je meegetrokken wordt in een groot avontuur, maar niet zelden wordt geconfronteerd met angst, spanning en gevaar. Onverwachte bombardementen blijven Bennie heel goed bij, maar ook een enkel luchtgevecht dat vanaf de Azelosestraat gevolgd wordt. Bij de familie Sellbach klinkt luid ge-

juich als na een zenuwslopend luchtgevecht de Engelse piloot brandend uit zijn toestel wordt geworpen. Vader kan zich niet inhouden en bijt van zich af: "Buurman, ik dach dat den Engelsman ok een meanske is net as wie allemoal." "Hoal oe stil", sist moeder, maar de boodschap is overgekomen en wordt, gelet op de ijzige stilte die volgt, zeker niet in dank afgenomen.

Bennie beschrijft het gevaar vanuit de lucht in meerdere van zijn verhalen, zoals de bombardementen op de Spanjaardswijk en bij 'Piggen-jaan'²⁾ maar vooral dat van 28 februari 1943. Er vallen drie bommen in de Wensinkstraat en één op de hoek van de Kanaalweg en de Oude Deldensestraat. Drie Bornenaren worden op slag gedood, drie raken zwaar gewond en één van hen overlijdt later in het ziekenhuis in Hengelo. Vanwege een niet geëxplodeerde bom in de Kanaalweg, worden alle inwoners en omwonenden in een straal van 150 meter geëvacueerd. Als de bommen vallen is Bennie op weg

*Bennie met broertje Hennie, opoe, vader, moeder en opa achter het huis aan de Azelosestraat.
Bron: familiearchief.*

*Vanuit het slaapkamerraam kan de omgeving goed in de gaten worden gehouden en is Bennie getuige van een nachtelijk bombardement.
Bron: familiearchief.*

naar zijn oma. Zij woont in de Kanaalweg, op nog geen honderd meter van de plek waar meerdere huizen aan de Oude Deldensestraat zijn verwoest.³⁾

Grootouders

Bennie komt vaak bij zijn oma, opoe, op bezoek. Op de avond mag hij met vader mee naar de Kanaalweg.⁴⁾ Er staat iets te gebeuren waarvan hij tot dan nog geen weet heeft. Bij opoe thuis zitten een paar mannen te wachten en zijn tante schenkt koffie in die onaangeroerd op de tafel blijft staan. Tante gaat bij het raam in de voorkamer zitten en opoe vat post bij de keukendeur. Als Bennie zich hardop afvraagt waarom de koffie niet wordt opgedronken, is het antwoord dat, als er controle mocht komen, iedereen rond de tafel gaat zitten en dan pas koffie gaat drinken. De mannen zitten op de trap en kijken gespannen naar een bakelieten kastje dat Bennie's oom ergens vanachter weckflessen met groenten en vruchten vandaan heeft getoverd. Na wat geknetter en gefluit klinkt opeens een stem: "Hier is Radio Oranje, de stem van strijdend Nederland....." Het feit dat hij met de volwassenen stiekem mag meeluisteren naar de berichten uit Londen, geeft hem een gevoel van opwinding en trots.

In mei 1943 moeten alle Nederlandse mannen tussen de 18 en 35 jaar zich melden voor de Arbeitseinsatz. Het verzet verspreidt cartoons met teksten als: 'Meld je niet!' of 'Laat je niet pakken voor den donder! Wees een vent en duik onder!!' Vader bedenkt zich niet en volgt het advies op. De vrachtwagen verdwijnt ergens in een boerenschuur

en vader duikt onder. Vanuit de boerderij van kennissen in 'het Brook' tussen Hertme en Albergen gaat hij een enkele keer 's avonds in het donker te voet naar Borne om heel even bij zijn gezin te kunnen zijn, wat uiteraard niet zonder gevaar is.

Niet lang daarna is er een razzia in Borne en Bennie ziet de Duitsers aankomen, op zoek naar mannen voor de Arbeitszeinsatz. Plotseling staan er drie Duitse soldaten achter de woning aan de Azelosestraat. De jongste, een broekie nog, schreeuwt: "Sind nog Männer im Haus?" Opa, in het geheel niet onder de indruk, doet alsof hij in de houding gaat staan en roept terug: "Jawohl!" En als de jonge mof zalvend vraagt: "Und wo gute mann, sag mir wo.....", antwoordt opa, zichzelf op de borst kloppend: "Hier gute Mann, hier." Dat moet hij bekopen met een klap van de geweerkolf, maar opa drukt de tabak in zijn pijpje wat steviger aan, neemt een trekje en negeert het opgewonden soldaatje volkomen. Om zijn gezicht nog een beetje te redden bijt de militair opa toe: "Ach du, du jämmerliche Alte" en verlaat met zijn dienstmakkers het huis. Naar vader, die ondergedoken zit, wordt in de consternatie niet gevraagd.

Oorlogswinter in de Azelosestraat. Bennie met kórte broek op klompen.
Bron: familiearchief.

Jonge helden

Bennie en zijn twee jaar jongere broer Hennie, trekken de stoute schoenen aan en besluiten het fabrieksterrein van Spanjaard wat nader te verkennen. Er staan op die dag geen wachtposten en de kleine Hennie waagt het om bij het schaftlokaal naar binnen te gluren. Hij komt terug met de boodschap dat de Duitsers feest vieren en met opgestroopte mouwen bier zitten te drinken. Daar zullen ze voorlopig geen last van hebben. Op hun verkenningstocht door een loods ontdekken ze de V1's die hier worden afgemonteerd en later per paard en wagen naar de lanceerinrichting op het Tusveld worden gebracht. Het verbaast Bennie dat zo'n plaatijzeren geval met zulke kleine vleugeltjes helemaal naar Engeland kan vliegen. Broer Hennie is ondertussen naar wat anders aan het snuffelen. Olie, want dat kun je gebruiken voor de oliepitjes als de stroom weer eens is uitgevallen. Ze ontdekken een groot geel blik met de letters 'Öl' op het etiket. Maar zo'n vijf-liter-blik helemaal meezeulen naar huis is wel heel erg opzichtig en gevaarlijk. Ze besluiten het in de bosjes te verstoppert en eerst een jutezak van huis op te halen. Als moeder hoort wat de jongens van plan zijn waarschuwt ze dat ze moeten oppassen wat ze doen: "De moffen kennen geen genade." Toch keren ze met een jutezak terug naar Spanjaard, want vader heeft ooit eens gezegd: "Stelen van de mof is een weldaad." Maar, helaas, de soldaten staan er weer, hun feestje is afgelopen. Het blik olie komt toch nog bij de broers thuis terecht, maar dan pas na de bevrijding.

Angst

De Hongerwinter heeft zich aangediend. De jongens hebben geen school meer en de Duitsers hebben bezit genomen van de Jacobusschool. Door gebrek aan transport wordt de voedselvoorziening in Nederland steeds nijpender. De Nederlandse autoriteiten krijgen het bij de Duitsers, na langdurig onderhandelen, uiteindelijk voor elkaar dat ondergedoken chauffeurs zonder repercussies weer mogen rijden. De wagens van Haka mogen ook weer de weg op. Vader krijgt een "Ausweis" en het hele gezin keert vanaf het onderduikadres aan het Hertmerbroek terug naar Borne. Vader's vrachtwagen is nu voorzien van een houtgasgenerator. Een rit naar Leeuwarden duurt twee dagen en het gevaar van beschietingen vanuit de lucht ligt voortdurend op de loer. Vader laat daar ná de oorlog soms wat over los en Bennie begrijpt dan pas de voortdurende angst van zijn moeder. Inderdaad is vader een aantal keren beschoten geweest. De kogels die hij bewaard heeft, vormen het bewijs. Zoals van die keer dat hij de vrachtwagen uitspringt en dekking zoekt terwijl kogels het dekzeil van de laadbak doorzeven en vervolgens gesmoord worden in de opgestapelde zakken zout. Dan pas hoort Bennie dat zich onder die zakken een lage kooiconstructie bevond waarin joden of verzetsmensen konden liggen als ze naar

Een trein met Limburgse vluchtelingen stopte in februari 1945 op het station in Borne. Hij was zo lang dat de overgang van de Azelosestraat er door werd geblokkeerd.

Bron: Beeldbank Heemkundevereniging Borne.

een onderduikadres moesten worden vervoerd. Maar Bennie's eigen grootste angst beschrijft hij later in een van zijn verhalen: 'Bommen op Borne'.

De trein

Door de hevige gevechten in het zuiden van het land komen Roermond en omgeving in de frontlinie te liggen en moeten worden ontruimd. Een gedwongen evacuatie richting de noordelijke provincies is het gevolg voor de bewoners. De lange en barre treinreis wordt menigmaal onderbroken en de meer dan 3000 evacués kunnen even op adem komen als ze de trein mogen verlaten. Zo ook in Borne op 8 februari 1945. De Bornenaren staan de ongelukkigen al op te wachten.

Vader en moeder nemen een ouder echtpaar uit Swalmen en hun dochter met twee kinderen, een jongen en een meisje, mee naar huis. Het meisje is ongeveer van Bennie's leeftijd.

De man, een zwaargebouwde kerel met een diepe basstem draagt ondanks de kou alleen een blauwe kiel met daarover een lederen schootsvel. Hij vertelt dat hij smid is en zo vanachter het aambeeld vandaan is gehaald. Hij rilt, van de emotie en de kou. Moeder geeft hem een oude dikke schipperstrui van vader. Die mag hij houden. Dankbaar neemt de smid de trui aan. In ruil daarvoor krijgt vader het schootsvel. Bij het aantrekken van de trui zwaait de arm van de smid onverwacht omhoog en amputeert daarbij een hand van het flink uit de kluiten gewassen Heilig Hartbeeld dat in de kamer staat. De smid weet niet hoe hij zich moet verontschuldigen. Niet nodig, de hand wordt er later met lijm wel weer aangezet. Een paar dikke pillen roggebrood met reuzel doen het voorval al snel vergeten en het afscheid

aan het einde van de middag is allerhartelijkst. Als na de oorlog de visite wel eens vraagt hoe het komt dat de hand van het beeld er nogal gehavend uitziet, zegt vader: "Dat heeft de smid gedaan." Waarop verwonderd wordt gereageerd met: "Zoiets laat je toch niet door een smid repareren?"

De bevrijding

Er komt iemand in burgerkleding, met een geweer, gehurkt onder het raam zitten. "Ik zie ze niet meer, ze zijn verdwenen, kom op", hoort Bennie hem zeggen. De man loopt gebukt schuin de straat over, gevolgd door twee andere mannen. Vader herkent het drietal. Ze zijn van het verzet. Zouden de moffen weg zijn? Hoewel moeder hem probeert tegen te houden, rent vader de straat op. Na enkele minuten is hij, hijgend van het rennen, alweer terug. "Ze zijn er. Ik heb de Tommies met eigen ogen gezien. Ze staan bij de villa." (het Witte Huis) Moeder begint luid te snikken. Ze zijn bevrijd en Bennie gaat de straat maar eens op, kijken of de Tommies inderdaad zoveel chocolade en andere lekkernijen hebben meegebracht als voor de bevrijding al werd aangekondigd.....

Daags na de bevrijding

Er staan veel mensen te dringen voor het hek van de Boerenbond. Daar worden de moffenvrienden, NSB'ers, kaalgeschoren liefjes van Duitse soldaten en collaborateurs bijeen gedreven. Er wordt gejoeld, geschreeuwd, gespuugd. Met sigarettenpeukjes wordt op de 'gevangenen' geschoten. Maar de baasjes die nu de held gaan spelen en verantwoordelijk zijn voor het oppakken van de 'foute' Bornenaren zijn niet bepaald zorgvuldig te werk gegaan. Ze

weten het niet van elkaar, maar Hennie Egberink en Bennie moeten haast naast elkaar hebben gestaan terwijl ze kijken naar deze vertoning. Ze zien een man met een hoedje op, die ronduit vernederd wordt. "Mar ik heb toch helemaal niks doan", hoort Hennie hem herhaaldelijk roepen. Bennie ziet dat hij met een hand langs zijn gezicht wrijft. Hij huilt. De groenteboer, ver voor de oorlog vanuit Duitsland naar Nederland gekomen was "ne goei'n kearl", zegt Hennie. Bennie bevestigt dat de man nog Hollander was dan de koningin en goedgeefs. Zo gaf hij moeder altijd wat extra fruit als ze in verwachting was. Opgepakt, simpelweg omdat hij nog niet was geneutraliseerd. Hennie: "Gelukkig hebt ze 'm a gauw wier losloant."

Een levensles

Bennie weet dat het opgroeien in een hecht gezin belangrijk is om moeilijke omstandigheden het hoofd te bieden. Na de oorlog stort hij zich op de -amateur- fotografie en zijn oog voor detail en nauwgezetheid komen hem goed van pas, zeker als hij zich beroepsmatig gaat specialiseren in diverse soorten weegapparatuur. De oorlogservaringen leren hem relativeren en hij weet dat de echte helden niet altijd degenen zijn die hoog opgeven van hun daden en zichzelf naar voren schuiven, maar de mannen en vrouwen die tijdens de oorlog veel voor anderen hebben betekend en daar zelf bijna nooit

over spreken.

Hij bekijkt zijn ervaringen met de ogen van een fotograaf en legt ze vast in diverse verhalen als gewone Bornse jongen die de oorlog heeft meegemaakt.

Noten:

1. *Boorn & Boerschop* 2009, nr.2
2. Café 'De Zonnebloem'; even buiten Borne aan de weg naar Delden.
3. De meeste bommen die op Borne vielen, kwamen niet uit vijandelijke vliegtuigen, maar werden afgegooid door de geallieerden om wat voor reden dan ook verkeerde inschattingen bij pogingen om de fabrieken in Hengelo plat te gooien, de veronderstelling dat men al boven vijandelijk gebied was of het lossen van de bommen omdat men in nood verkeerde.
4. De Kanaalweg heet nu Dunantstraat. Opoe woonde op nr.12.

Bronnen:

- Gesprekken met Bennie Nijhof en samenvattingen van zijn verhalen.
- Gesprekken met Hennie Egberink
- H. Noordhuis, Drs. G.P. ter Braak, Drs. M.F.S. Kienhuis "In Verdrukking, Verzet en Vrijheid"
- <https://historiek.net/limburg-en-friesland-verbonden-door-de-oorlog>
- Sociaal Historisch Centrum voor Limburg - A.P.M. Cammaert – "Tussen Twee Vuren"

Wie herkent deze woning?

Redactie

Tijdens de Tweede Wereldoorlog vond de joodse Fré Cohen een goed heenkomen bij de familie Zomer aan de Leemweg totdat in 1943 de SD binnenviel. De hiernaast afgebeelde tekening, in bezit van de familie Zomer, is door Fré voorzien van het door haar vaker gebruikte pseudoniem H.J. Freriksen en is gemaakt in de periode dat zij in Borne is ondergedoken.

De familie Zomer wil graag weten waar deze woning stond of nog steeds staat.

Herkent u deze woning? Reacties graag sturen naar het redactieadres (zie de colofon).

Mien eerste boek

Johan Kwast

Mennigmoal krieg ik de vraag: "Hej dee verhalen dee'j schriewt ok in bookvoarm?" Dan mök jammer genug "nee" verkopen. Mear, der keump noe verandering in. Mien eerste book zit der an te kommen.

Vieftug geschrewen kotte verhalen, oeteraard in de Twentse taal, heb ik oet'ezoch. De meesten bint woar gebuurd. 't Wördt tied dat völ dinge, dee al of nich verdwenen bint, wördt vast'eleg. Verhalen oawer 't leawen van alle dag, herkenbaar vuur nen hoop leu.

't Book krig as titel: "Tusken doem en wiesvinger". Mienen schoonzön Bert van der Stelt maakt der wat moois van. 't Book geet nich meer as € 20,= kosten.

Weas der rap bie, want an de reacties meark ik, 't geet dat 't snof. 'n Mooi Sinterkloas cadeau zök oe zeggen. A'j oe noe al vaste inschriewt ma'j der van oet goan da'j der op tied bie bint.

Dat kan bie mij: 074-2667002. Op de bieeenkomsten van de Heemkundevereniging Borne en dee van 'n Kreenk vuur de Twentse Sproak. A'j Bert an 'n jas trekt wil'e oe wal noteren. Dat geet met: bvanderstelt@home.nl

't Book ma'j nich missen en doarum zeg ik al vaste: "Völ leasgeneugen".

Foto: Annemarie Haak

De Ennekerdijk in de oorlogsjaren

Annette Evertzen

Mw. Dinie Gervink-Bruggink (geboren 1929) is opgegroeid aan de Ennekerdijk, tegenover de synagoge. Ze heeft nog veel herinneringen aan de oorlogsjaren en is bereid om die met ons te delen.

De straat

De Ennekerdijk was een gezellige straat. De huizen hadden diepe tuinen waar veel groente verbouwd werd. Die werd dan weggegeven of onderling geruild. Als vader Bruggink om een praatje verlegen zat, liep hij vaak de tuin in. Daar was altijd wel ergens een buurman die daar ook zin in had. Toen de familie na de oorlog verhuisde, kon vader maar moeilijk wennen.

De familie had ook twee 'sikken', die werden mee uit grazen genomen naar het gras bij de watertoren.

De oorlog

De oorlog was een spannende tijd. Als oudste meisje – haar zusje was zeven jaar jonger – moest Diny de boodschappen doen. Ze heeft er verschillende herinneringen aan. Zo moest ze eens azijn halen bij het winkeltje van Veldhof (herberg 't Schip), achter in de straat. Op de terugweg lette ze niet op en liep ze tegen een lantaarnpaal aan. Thuis kreeg ze 'een schoer door de benen'.

Sigaren en sigaretten kocht je op bonnen. Ze ging er mee naar het kleine winkeltje Cremer, die zat aan de Grotestraat waar nu Deterd is. Als er om de bonnen gevraagd werd, deed ze soms alsof ze die al afgegeven had: '... En het was nog familie ook!' Meisjes konden de straat op, al moest je wel oppassen voor de Duitsers. Ze zaten in de Ennekerdijk, in het St. Josephgebouw. Er was een type bij waar ze bang voor was 'zo'n antiek vrömd keerlke, met nen bril'.

Oudere jongens waagden zich niet op straat. Ze konden worden opgepakt tijdens een razzia, om in Duitsland te gaan werken. Soms zaten de jongens voor het zolderraam om de straat te kunnen overzien. Kwam er een razzia, dan vluchtten ze via de tuin en de achtergangetjes de weilanden in, naar een hooiberg bij de brug naar Deurningen. Hield het gevaar aan dan sliepen ze soms op de deel van een boerderij tussen de koeien. Dinie: 'Het was gewoon gevaarlijk als je jongens in huis had'. Het was voor de jongens angstig, maar ook avontuurlijk. Ze hadden veel te vertellen als ze weer thuis kwamen.

Achter van links naar rechts: Gerard, Jan, Theo en Dinie. Voor: Gerrit Bruggink, Sien Bruggink-Billijon, Truus, Hennie en Wim Mulder.

De Ennekerdijk voor de oorlog. Geheel rechts het St. Jozefgebouw. De familie Bruggink woonde aan de rechterkant tegenover de synagoge. Foto: gemeentearchief Borne.

Soms moesten de jongens toch op pad, op voedseltocht naar aardappelen. Ze liepen helemaal naar Kloosterhaar. Moeder stond op de uitkijk en riep op een gegeven moment: 'Ze komen er aan'. Van schrik liet Dinie – die de tafel aan het dekken was – alle borden vallen: 'Geen borden meer, maar wel aardappels'.

De oudste jongens werden opgepakt: Henk werd in Duitsland te werk gesteld. De oudste zoon Jan moest naar Rusland. Pas een half jaar na de bevrijding kwam hij – totaal verwilderd – weer thuis. Moeder schreef steeds in een schriftje de data dat ze iets van de jongens vernomen had. Ook andere gebeurtenissen schreef ze op, zoals de noodlanding van de piloot Taylor.

Duitsers zochten de huizen en schuren af op zoek naar fietsen. In de schuur was een hoog rek, waar normaal de fietsen aanhingen. Wat dat was, wilden de Duitsers weten. Een rekstok voor haar gymnastiek oefeningen, beweerde moeder.

Ze herinnert zich nog een Duitse soldaat, die door zijn medesoldaten gestraft werd en een ander die 's nachts de straat doorliep, steeds 'Romenie' roepend. Ook voor Duitsers was het geen fijne tijd, is haar conclusie.

Vader was werkloos in de oorlog. Als werkverschaffing kreeg hij van de gemeente een bijzondere taak. Bij de ingangen van het dorp waren versperringen geplaatst: grote cementen putringen die waren opgevuld met zand. Er was er bijvoorbeeld een in de Deurningerweg, iets voorbij de brug. Bij de versperringen brandde 's nachts een olielamp, om mensen te waarschuwen. Het was zijn werk om die lampen aan te steken als het donker werd en 's morgens weer te doven. Ook vulde hij de petroleum aan. Hij liep naar de versperringen met een grote petroleumkan op de rug. Dinie ziet het tafereel nog zo voor zich. Ze kan haar vader uittekenen: 'Piep in de mond, hand'n in de tuk'.

Het was geen vetpot in de oorlog: het gezin van 12 personen (inclusief een neefje dat een weeskind was) moest rondkomen van 13 gulden per week. Een vrijgezelle oom kreeg – alleen voor hemzelf – 12 gulden.

De Joodse bewoners

In de Ennekerdijk woonden veel Joden; je had een paapse en een joodse kant van de straat. De synagoge stond er, de Joodse school en het huis van rabbi Hes en zijn gezin.

In de Joodse school moesten de radio's ingeleverd worden tijdens de oorlog. Daar stonden dan 's nachts mannen bij op wacht. Dinie hoorde ze praten als ze in bed lag.

Omdat de Joden op zaterdag – de sabbat – niets mochten doen, kwam Dinie wel eens bij Hes om het licht aan of uit te doen. Traditionele Joodse vrouwen moeten hun hoofd bedekken, bij onverwachts bezoek legde mw. Hes soms snel een boek of schrift op haar hoofd.

Grote snijbonen werden ook wel Jodenbonen genoemd, als je die naar Joodse burens bracht, reageerden die soms met: 'Ah, oons leu bonen'. Met Pasen kregen de kinderen paasbrood van de Joden, die matzes vonden ze heerlijk.

Verderop in de straat woonde de weduwe Zilvermit met haar zoon Iwan. Ze was een echte dame, 'deftig in houding', maar aardig. Als ze ergens hulp voor nodig had, klopte ze bij Bruggink aan. In de oorlog bracht ze een grote zak suiker naar de familie Bruggink om voor hen te bewaren. Ze wisten toen al dat er slechte tijden zouden komen. Overigens wisten de muizen op zolder wel raad met die suiker.

Ondanks spanning was het toch ook nog wel een gezellige tijd. Men probeerde zo goed mogelijk het dagelijks leven door te komen. Tot de oorlog in alle hevigheid toesloeg en de gevolgen, ook in Borne, steeds duidelijker werden.....

Mien breur

Zwier Kremer

“Mien breur hef mij vanmorgen nen harden worst metbracht.” Hee har bliekbaar gin benul meer van tied. Ik keek hum is good an en dach bij mij zölf: “Wet iej eagenlijk wal wee of ik bin. Ken iej dan ow jongsten breur nich mear, den ow tien minuten geleaden nen harde worst in de haande hef ‘edrukt?” (want doar is hee naar gek op.) ‘t Gaf mij een geveul, woar ik nich vrolijk van wörden. En of ut now pien döt of nich, ‘t veraandert niks an ‘t idee, dat zien verstaand tot stilstaand is ebracht. Dat was mij wal helder ewörden.

Het geet oawer mien oaldsten breur.... Hee is al in de neggentig en zit seends ‘n joar of acht in ‘t verpleeghoes.

Too hee nog thoes was, was hee nog good bij zien positieven. Zien vrouw was hum al ‘n heeln zet geleaden deur ‘n ongeneezelijken zeekte van tusken egoan. En umdat hee nogal schrik had veur ‘n dokter, is he, ondaanks dat ziene vrouw vaak probeerd hef um hum d‘r hen te kriegen, völs te laat an ziene heupen opereerd. Noa ‘n oeteandelijken operatie gung het goan steeds slechter, want deurdat hee völ te lang met un versletten heup hef roondlopen -hee begon min of meer te kröppelen-, hef hee zien rug ok nog es in de vernieling ejacht. Hoo-t ok was, ‘n weg terug was d‘r nich en um nog veuroet te können kommen was ‘n rolstoel, better gezegd, nen scootmobiel, het aangewezen hulpmiddel woarmet hee de weg op mos. Hee gung d‘r met noar Deelden en mangs richting Hettem of Zeenderen. Zodeunig zag hee nog ut een en ander van de weald. En hee veulden zich, ondanks dat hee ziene vrouw mos missen, wier un betke gelukkig.

Hee harr oaweral ook nog wal contacten. Mear ‘t belangriekste was wal ‘t contact met de dahliacub, dee hee vrogger in zien jonge joaren zelf had helpen oprichten.

Mear mangs geet ut aans as dat iej hopt dat ut geet. Hee had in zien leaven onwies zien best edoan veur ziene vrouw en ziene keender. Um de vrouwe is hee oet de textielabriek stapt; zee kon nicht teggen “t dree-ploogenwark van hum, woarduur zee eens in de dree wekke ‘s nachens alleen was en dat alleen wean kon zee nich teggen en too is hee tuinman wörden. In de oavenduren studeren he veur de neudige papieren, um toch nog wat vuuroet te können kommen en dat is hum good of‘egoan. Hee was aait gangs met ‘t een of aander um ‘t gezin good an de proat te hoalden. Goardens onderhoalden en karsbeume verkopen. En later kwamen d‘r nog es karststukskes bij, dee hee bezunders mooi kon maken en dus ok wal good an de man bracht. En as zien jongs un good stel harsens hadden en dee gebroeken wollen, dan können zee wieder studeren. Nee, hee had d‘r onwies völle veur oawer en dat hadde. Mear as ‘t nich gung zoas ‘t mos goan, dan kon hee mangs ok alderbarstens verkeerd wean. Dan was

hee, zoogezegd, nich te proemen. Mear ut gung hum aait um de zöarg veur ‘t gezin. Misschien was hee as va nich aait de gemakkelijeste, mear as -t op verantwördening an kwam, dan krigge ‘nen dikken voldoende.

En toch, mangs geet ut aans dan dat iej hopt dat ut geet.

“Zuster.... Ik wol efkes van ‘t bedde of, mear ik kan d‘r nich oet kommen. Kön ie mij doar nich efkes met helpen?” “Nee, nee, dat geet nich. Want iej bint opereert en majt oe nog nich te völle verreuren. Vannacht bij nog al onrustig west en too he-w de dekkens wat strakker an motten trekken, zoda-j d‘r nich oet können vallen.” Zee sprak zien moders sproake en dat keump vertrouwd oawer, zodat hee met heur antwoord tevreaan was. In werkelijkheid was hee vast eknupt umdat hee nogal oardig wild was ‘ewest. As iej oald bint en opereerd wordt, dan kan d‘r wal is zoiets as delier, geleuf ik ontstoan. Dan kö-j mangs weerspanning en mösterig wean teggen leu de ow noabiej bint. En dát was hee dan ook wal mangs. “Ik zal es kieken of alle slengskes en wat d‘r bij heurt good functioneert. Zo te zeen geet alles good.” En weg was de zuster al wier. Hee lag ‘n zetke veur zich oet te kieken en nam zich veur um de dokter te vroagen wanneer hee wier noar hoes hen moch. Oale leu kunt zich mangs wal good schicken in de situatie at ut mear op ‘n vertrouwde meneere verteld wordt. Mear toch veult ze zich ut beste op heur gemak in hun eagen vertrouwde omgeving en dat is: thoes.

“Hoo is-t goan...geet ut ow good?” vroeg ik too-k hum kwam bezeuken. “Dat weet ik eagenlijk nog nich. Ik heb nog gin dokter esprökken. En de zuster kon d‘r mij ook niks oawer vertellen. Ik maj mij nog nich verreuren en ik maj ok nog nich oet bedde, want de operatie is nogal zwoar oet evöllen. Onderwiel kwam d‘r ‘nen zuster bij ‘t bedde en too vroeg hee: “Zuster wanneer keump de dokter langs.” “Den is al lang wes, mear iej sleupen zo röstig, dat hee ow nich wakker maken wol. “En wat hef hee zeg zuster.” “Ie majt morgen probeern oet bedde te kommen en dan keump d‘r ‘nen therapeut um ow te helpen met veurzichtig wier te leren lopen.” “Dat vin ik wal fijn, want dan kaan-k hoppenlijk wier snel op hoes an.” Doar was hum nog al völ an gelegen.

Want woar hee nogal bang veur was; dat was het plan dat ze hum noar 't verpleeghoes hebben wollen. De keender hadden ut d'r al zo vake oawer had. En dat stun hum helemoal nich an en dan kon hee nogal onwies oetpakken. Hee vun namenlijk zölm dat hee nog best wier in zien eagen hoes wean kon. Hee was in 't verleden thoes wal es daal epleart, mear dat kan 'n besten nog wal oawerkommen. Nee, noar 't verpleeghoes, dat leek hum mear niks. Too hee mie vertöll oawer zien gevoel, zea ik: "Moj is good luustern, as iej ow best doot um te können lopen, zoda-j de trappe op könt kommen en iej ow fatsoenlijk könt waske, dan deank ik da-j doar nich hen hoeft." "Oh, ja? Mean ie dat?"

Mear hoo zit dat dan met mien hoes; ik heb heurd, dat de hele buurt wördt sloopt um d'r op 't plein nieje en völ meer huuze te können bouwen." Ik had doar wal es iets oawer heurd, mear d'r wordt wal vaker wat zegt. En vuurdut ut zowid is, meestal doert dat dan nog wal een flink aantal joaren. Want loaw eerlijk wean. De ambtelijke möllens, maalt vake langzaam. "Hoo-t ok is: "Zorg iej now mear da-j good an 't lopen komt en as de therapeut keump, doo dan wal wat hee ow zegt; meer kaan-k ow nich roaden."

De huuze wörden offebrökken en hee zat now al wier enige tied in 't verpleeghoes. Mear hee von 't mear niks. 't Etten was wal good, ok al was 't, wat de smaak angeet, vaak van 't zölfde. Mear 't kon slechter. Hee wol d'r dan ok nich te völ oawer klagen. Zo geet ut now eenmoal: Oale leu wilt gern loaten heuren, dat ze tevreaan bint. Hee was dan ok gin oetzoondering. Elke dag kreeg hee op tied zien köppn koffie, mangs un keuksken d'r bie; nee... dat zat wal good. Of en too gungen ze ok met hum noar boeten; dat deden dan meestentieds vriewilligers, want de verzorgers hadden doar gin tied veur. "Heb iej zölf dan gin scootmobiel meer?" vrög ik. "t Gung nich mear, zearn de verpleegsters." Ze hadden ut wal met hum probeerd. Ze waren 'n stief keteerke

Deurgoans was hier zien zommerverblief en veulen hee zich ók thoes; want bloemen lachten hem too.

met hum noar boeten 'wes en zearn too: "Dat kö-w wal vergetten. Te geveurlijk, want 't is völs te drok op de stroate en dan bint wiej hum zo kwiet." Zo is-t egoan en dus kwam hee nich mear in anmarking veur zo'n mobiliteitsinstallatie en mos hee zich nog alleen veurtbewegen met een veerwieler, dee hee dan met beide haande mos andrieven. Mear dat ding leup zo zwoar "Doar kom iej nich wied met", dacht ik. Hee was hierdeur natuurluk wal meer an zien hoeskamer ekluusterd. Zo kon hee dus nich meer op eigen gelegenheid noar ziene grote leefde: de bloemenhof van de dahliacub.

Hee was gelukkig nog good bie zien positieven. Mear dat ko-j lang nich aait zeggen van zien hoeskamergeroten. Langzaam kreeg ik 't gevoel dat hee vaker terug veel op ut verleden. Nog slimmer von ik,

dat ut langer ging doern, vuurdat hee wus wee of ik was. Ens in de zovöl tied kwam ik bieje hum, um ziene heure te sniejen. Ik had wal gin sniederspapiere, mear wal alle gereedschappen doorveur. En ik redder d'r mieje wal oardig met, al zeg ik ut zölm.

In het begin nich; mear noa un paar joaren, mearken ik dat ziene kamergenoten steeds wieder achteroet gungen en dat hee doar in met gung. D'r wörden biejnoa gin woord sprökken. Now was hee ok nich één van de sproakzaamsten, mear as ieje oawer goardens en bloomen begunnen, dan kwamen hee good op stoom. Dan harr hee onwies völ te vertellen.

Mear mangs geet ut aans dan dat ieje wilt dat ut geet.

Hee wörden steeds stiller. As ieje bieje hum op bezeug kwamen, dan zat hee steeds vaker met de kin op de börst en met de ogen too. D'r wörden dan ok gin woord esprökken in de gezamenlijke woonkamer. Op een dag kwam ik bieje hum en nam ik hum met noar

zien keamerke um de heure wat bieje te warken, want ieje konden ze al biejnoa vlechten. 't Wörden dus hoog tied. "Zo Jong: now geet ut gebeuren en zult wieje d'r is wier wat moois van maken." En too gung 't gangs. Noa 'n stief keteerke was ik kloar en too wieje weer noar de gang gungen um met de lift noar beneden te goan zea hee op ens: "Frits bin ieje dat.? Heb ieje mieje knipt?" "Nee jong, dat was nich Frits, mear ik... ow jongsten breur.

Dat waren de eerste verschienselen, woarvan ik dacht dat dat nich neudig was wes. Want ik leas oaweral dat leu heel völ mut dreenken. Hee krig op tied zien bekske koffie en ok zien börrrelke; niks mis met. Mear doarmet bi-j d'r nog nich. Leu möt meer dreenken as 'n köpken koffie. Dat is nog lang gin twee liter vocht per dag, en zeker in de ruimte woar de temperatuur nogal an de hoge kaant is. Ik bin d'r van oawertuugd, dat a-j 't verstaand op de rieje wilt hoalden, da-j dan meer mut dreenken. 't Benul verschrömpelt, 't wordt nich genug smeert.

Tot slot

Hee wol leewer nich noar 't verpleeghoes maar d'r is op hum in eproat, dat ut nich aans kon.

Zien hoese 'wörden sloopt.

En hee kreeg 't goan nich mear gangs, zo as 't had mötten wean.

'n Scootmobiel kreeg hee ok nich mear oonder 't gat.

Iemand zea teggen mieje: "Mear hee is now toch wal tevreesn?"

Joa...en hee wet nich mear better.

Toch wol hee nich.

Mear allns went...

Kottens hebbe wieje hum weg ebracht.

Hee hef 't hoger op'ezöcht

Now is e d'r nich mear.

Mear doaran waren wieje al een zetke 'ewend....

Was getekend: zien breur.

PROFILE *Weijenborg*
 DE FIETSSPECIALIST

Deldensestraat 56
7621 EK Borne
Telefoon 074-2671910

Vrijwilligersuitstapje naar Frenswegen en Lage

Martin Thiehatten

Op 16 mei werd voor de vrijwilligers van de heemkundevereniging een middag georganiseerd door het bestuur. Bezocht werden het klooster Frenswegen en Lage in Duitsland. Aan het uitstapje werd door 28 personen deelgenomen.

Frenswegen

In Duitsland werd het voormalige klooster Frenswegen bezocht. De Nederlandse Klosterführer Pieter Kooij gaf een boeiende rondleiding. Na een uitgebreide toelichting werd rond de gebouwen gewandeld, waarbij Pieter Kooij overal zijn kennis van de gebouwen met zijn gasten deelde. Daarna werd in de gebouwen rondgelopen. Na de kelder met de vroegere eetzaal werd de kapel aangedaan. Dit moderne bouwwerk is gekomen op de afgebrande voormalige kapel. Buiten is het labyrint bekeken. In de tuin naast het klooster staat een herdenkingskruis van Bentheimer zandsteen. Het is een verwijzing naar de Franse krijgsgevangenen uit de tijd van Napoleon, die tijdens hun internering zijn gestorven.

Het voormalige augustijner klooster Frenswegen is een bijzondere ontmoetingsplaats. Graaf Bernhard I von Bentheim stichtte het klooster in 1394. Het klooster was altijd een plek van katholieke spiritualiteit. Sinds 1974 is Frenswegen een geestelijk en maatschappelijk centrum. De stichting wordt beheerd door zes verschillende kerken, zodat deze plek van bezinning en educatie behouden kan blijven. Frenswegen biedt plaats aan 120 gasten voor overnachtingen, die er kunnen slapen als een monnik. De cellen zijn niet meer spartaans, maar comfortabel en modern. Het typische karakter van het klooster is echter wel bewaard gebleven. De accommodatie is ook geliefd bij families die met meerdere

generaties vakantie willen vieren.

In de tuin is een labyrint, waar je tot bezinning kunt komen. Met een bezoek aan de kapel laat je de eeuwenlange traditie van de monniken op je inwerken.

Lage

Na Frenswegen is een bezoek gebracht aan Lage, eigendom van Twickel. De rondleiding werd gegeven door Joop Kroeze. Hij wist veel wetenswaardigheden te vertellen over de vroegere burcht en de gebouwen die er nog zijn te zien. Bijzondere bezienswaardigheden van de plaats zijn de kerk uit 1687, de watermolen gebouwd in 1270, de ruïne van Huis ter Lage uit 1183 vernoemd en vernield in 1626 tijdens het beleg van Oldenzaal door Ernst Casimier van Oranje. In 1686 is het huidige herenhuis gebouwd. De historische Eikenlaan met de huizen van het personeel zijn alleen al een bezoek waard. De middag werd besloten met een drankje op het caféterras naast de watermolen.

Foto's:

Rechtsboven: de groep luistert bij klooster Frenswegen naar de uitleg van Pieter Kooij.

Linksonder: de watermolen van Lage.

Rechtsonder: Klooster Frenswegen.

Foto's: Martin Thiehatten.

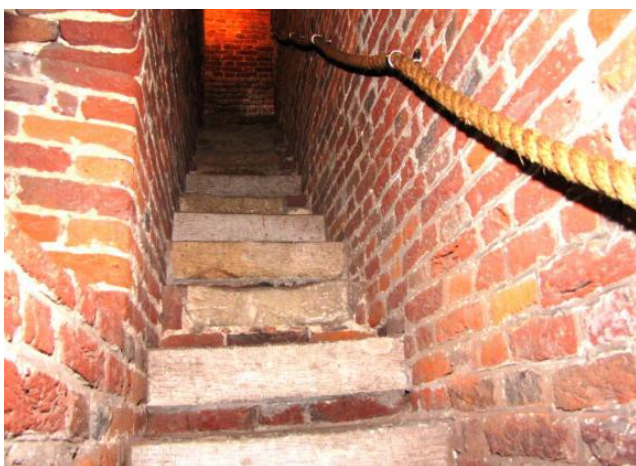
Beklim de toren van de Oude Kerk!

Kamiel Deinum

Het hele jaar door kan de toren van de Oude Kerk in Borne worden beklommen onder leiding van een 'torengids'. De gids neemt je mee naar de expositie op de eerste verdieping en tijdens de tour kom je enorm veel te weten over de toren en hoor je allerlei details en leuke feiten. Wist je bijvoorbeeld dat de toren ook een tijdje een gevangenis is geweest? Hieronder wordt een tipje van de sluier opgelicht over de geschiedenis van de toren en wat je kunt verwachten bij een bezoek aan de toren. Er valt nog veel meer te vertellen, maar de gids moet natuurlijk ook wat primeurs overhouden.

'Buiten zit een varken in de muur'. Heb ik het goed verstaan? Ik vraag het nog een keer na bij gids Bart Hogeweg. Die blijft het herhalen alsof het de normaalste zaak van de wereld is. Er zit inderdaad 'een varken in de muur'. We lopen naar buiten en daar wijst Bart mij op een steentje dat veel kleiner is dan de rest. Dat blijkt het varken in de muur te zijn. Het is dus een correctie op scheef metselen, waardoor een rij stenen kleiner moet zijn om weer recht uit te komen. In de 15e eeuw, de periode waarin de toren is gebouwd, had men nog niet de apparatuur van tegenwoordig en dan ging het metselen wel eens scheef. Weer wat geleerd.

We hebben op een mooie vrijdagochtend afgesproken naast de toren. Alle rondleiding beginnen aan de zijkant van de toren, waar je via een statige deur en vervolgens via een muurtrap de toren binnenkomt. Deze ingang is er overigens pas sinds 1923. Voor die tijd was de toren alleen bereikbaar vanuit de kerk zelf. Dat zal best rare situaties opgeleverd hebben als je later tijdens de tour te weten komt dat de toren in de tijd van Napoleon ook een gevangenis is geweest. De gevangenen moesten dus via de hoofdingang van de kerk naar hun cel. Daarnaast werd de toren in die tijd ook door de brandweer gebruikt om de brandslangen te laten drogen. Dit kwam de gevangenen wel goed uit. Via de brandslangen konden zij de toren en hun cel ontvluchten.

Na een korte wandeling via de muurtrap komen we op de 1e etage. De gewelven zijn hier de grote attractie, maar de gids houdt de spanning er nog even in. Eerst staan we even stil bij een interessante expositie over de geschiedenis van de kerk. Er staan in totaal 10 panelen met verhalen over de toren. Zo kom je te weten dat de scheiding van kerk en staat bij de oude kerk wel heel letterlijk is doorgevoerd. De toren is namelijk eigendom van de gemeente Borne en de kerk van de Nederlands Hervormde

Foto's van boven naar beneden:

1. In het midden een rij met kleine stenen om weer horizontaal uit te komen; een varken in de muur.
2. Muurtrap en entree van de toren.
3. De eerste verdieping is ingericht met informatiepanelen.

gemeente. Ook wordt duidelijk dat de geschiedenis van de kerk ver terug gaat in de tijd. Geschat wordt dat het eerdere houten kerkje dat op de plek van de huidige kerk stond, rond het jaar 1000 is opgericht. Met de bouw van de huidige kerk en de toren is in 1425 begonnen. Na circa 50 jaar waren beide bouwwerken klaar. Naast de panelen kun je ook de gewelven in de kerk van boven zien. Ook is er een ingenieuze houten constructie ter ondersteuning van de muren. Dit is op zich al een indrukwekkend gezicht, maar het geheel wordt nog boeiender als de gids een lichtshow opstart en de gewelven 'in de spotlights zet'.

We kunnen nog verder omhoog en vervolgen onze weg. Op de tweede etage hangen de enorme klokken van de toren. De klokken dateren uit de 17e eeuw (1645 om precies te zijn). De zwaarste klok weegt 1230 kilo. De klokken worden nu via een elektronisch systeem geluid, behalve op zaterdagmiddag. Dan wordt een traditie in ere gehouden door de klokken handmatig te luiden. Dit zogenaamde 'beieren' was vroeger een teken voor de boeren om zaterdag aan het einde van de dag het land te verlaten en zich klaar te maken voor de zondag. Sommige lezers kunnen zich dat wellicht nog herinneren?

De zeer interessante tour en de lichtshow in de toren moet je natuurlijk zelf gaan ervaren. Op de website van de gidsen van oud Borne staat meer informatie en bij wie je de tour kunt boeken. Iedereen wordt bij deze uitgedaagd om het varken in de muur te zoeken. En wees gerust als je het niet kunt vinden, de gids kan het altijd aanwijzen.

Je kunt je aanmelden voor een rondleiding bij André Muller, tel. 074-2663082 of via <https://www.gidsenoudborne.nl/aanmelden>

Foto's van boven naar beneden:

1. Bovenaanzicht op de gewelven.
2. De klokken in de toren.
3. Op een briefje in de toren wordt het randschrift op de klokken uitgelegd.

Foto's bij dit artikel: Kamiel Deinum.

De man dech dat hee 't wet,
de vrouw wet better.

De familie Eekman, een patriciërsfamilie in Borne

2. De vier zonen

Bertie Velthuis

In het aprilnummer van 2019 vertelde ik over de huisarts Eekman en zijn echtgenote. Dit tweede deel gaat over de vier zonen, die in de jaren '30 tot 1975 een niet onbelangrijke rol in het sociaal-cultureel en economische leven in Borne hebben gespeeld. In dit artikel zal ik verslag doen van ieders "openbare" leven.

Zoon Bernhard

Opleiding en werkzaamheden

Bernard heeft het gymnasium te Zenderen bezocht. In 1911, hij is 14 jaar, wordt hij bevorderd tot de 2de klas¹. Het is niet geheel duidelijk of hij voornemens was priester te worden. Het klein seminarie/gymnasium Sancta Alberti te Zenderen was per 1897 opengesteld voor niet-priester studenten. Het is vele, vele jaren in Twente de enige middelbare school in de verre omgeving geweest. Het werd geleid door de Karmelieten, de grondleggers van het katholiek voortgezet onderwijs in Twente². Zijn nicht mevrouw Jet Scholten zegt dat Bernard zeker geen priester wilde worden "hij was er de man niet naar".

Of hij zijn gymnasium opleiding heeft afgemaakt is niet geheel duidelijk. Duidelijk is wel dat hij geen priester is geworden. Want tijdens de gemeenteraadsvergadering van 5 september 1916, hij is dan 19 jaar, wordt hij op voorstel van B. en W. de volontair Eekman voorlopig benoemd tot 3de ambtenaar ter secretarie met een salaris van fl. 250,--. B. en W. doen dit op een verzoek van de Ned. Bond van Gemeenteambtenaren, inhoudende het verbetering brengen in de salarissen van ambtenaren. Bernhard doet later een verzoek om loonsverhoging. Dit wordt in de gemeenteraad van 15 januari 1918 afgewezen. De reden is dat hij kortgeleden een salarisverhoging heeft gehad. Toch komt het "goed". Vervolgens, op 1 oktober 1918 behandelt de raad een verzoek van twee ambtenaren, waaronder Bernhard, om het salaris met 35% te verhogen. Tijdens de raadsvergadering van 19 december van dat zelfde jaar wordt op voorstel van de heer Spanjaard (raadslid) aan Bernhard een salaris van fl. 600,--, met twee eenjarige verhogingen van fl. 160,-- toegekend. Ook andere ambtenaren krijgen vergelijkbare salarisverhogingen.

Maar Bernhard blijft niet werkzaam in Borne. In de Provinciaal Overijsselse en Zwolse Courant van 29 mei 1920 valt te lezen dat Bernhard, thans 3de ambtenaar ter secretarie te Borne, is benoemd tot 2de ambtenaar in Lichtenvoorde. Kennelijk is hij voornemens zich definitief in de Achterhoek te vestigen. Want op 28 december 1923 besluit de gemeenteraad van Doetinchem een perceel van ongeveer 30 are gelegen aan de Hoopscheweg aan de heer B. Eekman te Borne te verkopen. Tevens krijgt hij een

twee jaar durende optie voor de aankoop van een naastgelegen perceel van 1 ha. 17 are en 76 centiare. Bernhard is ongeveer elf jaar in de Achterhoek gebleven. Op 5 januari 1940 wordt in de Provinciale Overijsselse en Zwolse Courant bericht dat bij de kamer van Koophandel de Twentsche bouwstoffen importhandel B. Eekman te Borne, Hengelosestraat 28 (het ouderlijke huis) nieuw is ingeschreven. Agentuur- en commissiehandel, import en groothandel in bouwmaterialen en aanverwante artikelen voor bouwbedrijven. Het is niet duidelijk waar hij dit bedrijf heeft uitgeoefend. Waarschijnlijk niet aan de Hengeloschestraat, althans daar is mij niets van gebleken. Het is ook niet duidelijk hoe succesvol dit bedrijf is geweest. Ik heb slechts één, maar wel erg opmerkelijke opdracht gevonden. Het bedrijf leverde voor de bouw van het raadhuis te Enschede de schuifdeuren. Verrassend is de advertentie welke ik vind in Het Twentsch Nieuwsblad van 2 augustus 1944. Bernard vraagt een flinke vertrouwde R.K. huishoudster in een beschaafd gezin, stil, 3 heren. Deze heren "moeten" Rudolf, Arnold en hijzelf geweest zijn. Alle drie zijn op dat moment vrijgezel. Hun moeder is dan ruim twee jaar dood. De huishouding kan kennelijk wel een vrouwelijke hand gebruiken. Het huis aan de Grotestraat is medio 1943 aan de koopman Gerrit Jan Kamp uit Almelo verkocht. De gebroeders Eekman blijven er nog tot 22 april 1946 wonen.

Gevraagd per 1 Sept. of iets later in beschaafd gezin, stil tehuis, 3 heeren, een flinke vertrouwde HUISHOUDSTER, R.K., in staat de leiding der huishouding op zich te nemen, volledig bekend met koken enz. Bern. Eekman. Borne.

Advertentie uit het Twentsch Nieuwsblad van 2 augustus 1944.

Bron: www.delpher.nl

Op 19 april 1946 trouwt broer Arnold. Bernhard gaat met zijn broer Rudolf op 22 april 1946 de woning Morseltdijk 16 bewonen. Ook zijn broer Willem betreft op deze datum met zijn echtgenote deze woning. Op 2 februari 1965 vertrekt hij naar Tubbergen en gaat wonen in "de Eeshof".

Maatschappelijk

Eenmaal kom ik Bernhard tegen. In het Twentch dagblad Tubantia en Enschedese courant bericht de Oostelijke sierduiven-fokkersvereniging aangesloten bij Ned. Bond van Sierduiven verenigingen op 28 december 1940 dat alle houders van sierduiven en schoonheidspostduiven met ingang van 1 januari 1941 verplicht zijn lid te zijn bij een bij deze bond aangesloten vereniging. Er worden voor alle grotere plaatsen adressen genoemd waar men zich als lid kan aanmelden. Een daarvan is het adres van Bernhard. Waarschijnlijk was Bernard duiven liefhebber.

Omtrent zijn activiteiten als voorzitter van de afdeling Borne van de Nederlandse Vereniging tot Bevordering de Bijenteelt en mede oprichter en secretaris van de Twentsche bijenmarkt heb ik U reeds in de *Boorn & Boerschop* nr. 1/2018 bericht.

Zoon Rudolph (Ru) Opleiding

Ru had een tuinbouwkundige opleiding. Bij de Ned. Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde behaalt hij in 1918 een diploma.

Kwekerij

Omtrent hem is veel bekend. Deze bekendheid komt in eerste instantie voort middels de door hem geëxploiteerde kwekerij. Deze kwekerij was gelegen aan de Morseltdijk, ongeveer daar waar thans de Europastraat de Morseltdijk kruist. Hij heeft betreffend perceel, groot 9100 m², in 1922 van de R.K. St Stephanusparochie gekocht. Later wordt het perceel nog uitgebreid tot 9.778 m².

Begin 1926 bouwt hij, hij geeft dan reeds aan boom-

Tabaksoogst bij boom- en rozenkwekerij Ru Eekman aan de Morseltdijk. Eekman kweekte zogenaamde "Amersfoortsen".

Staand, v.l.n.r.: Ru Eekman, Henk Hulshoff (de latere wethouder), Arnold Eekman, onbekend meisje. Knielend: knecht Gerard Lansink (uit Hengelo), onbekende jongen met hoed en Gerrit Boswinkel (van Tabakswinkel Frost aan de Stationsstraat). Rechtsachter het hek van de achteruitgang van de kwekerij aan de Oude Hengeloseweg. Op de plek van de kwekerij staat nu Plusmarkt Huls van den Nieuwboer.

Bron: Beeldbank gemeentearchief Borne.

kweker te zijn, op het perceel een landbouwschuur voor het houden van kippen en varkens en het bewaren van bloembollen. Kennelijk lopen de kippen vrij op het perceel want een jaar later bouwt hij een houten loods (afdak) tegen deze schuur "als schuilplaats voor kippen bij regenachtig weer". Zijn bouwactiviteiten zijn dan nog niet ten einde, want in 1929 bouwt hij nog een grotere schuur, afmetingen 4,25 m x 17,00 m, als hoenderstal.

Ru woonde vanaf 22 april 1949 aan de Morseltdijk 16. Zeer waarschijnlijk heeft Ru de door hem op dit perceel gebouwde landbouwschuur (zie verder in dit artikel) verbouwd tot woning. Er is namelijk in het archief van de gemeente geen bouwvergunning voor deze woning aanwezig. Bovendien komt de grootte en de indeling van de woning goed overeen met de omvang en indeling van de landbouwschuur. Tevens was er in die jaren sprake van een enorme woningnood en was iedere "nieuwe" woning welkom. Zijn nicht mevrouw Jet Scholten bevestigde deze conclusie. De woning ziet er landelijk uit, echt een "tuinderswoning". Op 10 december 1951 wordt het adres van deze woning Morseltdijk 49. Deze woning staat op zijn kwekerij. Vanaf april 1974 wordt het adres weer gewijzigd en wel in Europastraat 52. De Europastraat is dan aangelegd. Het huisnummer Morseltdijk 49 is definitief komen te vervallen.

Tabaksteelt

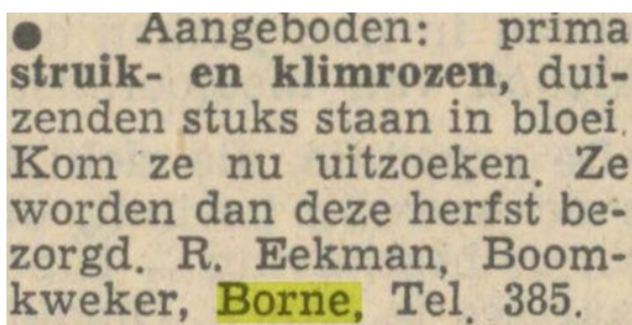
Hij heeft zijn kwekerij vermoedelijk langzaam uitgebouwd. In de oorlogsjaren en enkele jaren daarna heeft hij een groot deel van het perceel gebruikt voor het telen van tabak. Tabak was in die jaren alleen verkrijgbaar middels een zgn. tabakskaat, "op de bon" dus. In het gemeentearchief zijn foto's waaruit blijkt dat de omvang van deze activiteit aanzienlijk was. Ru teelde zgn. "Amersfoortsen"³. Deze activiteit zal hij waarschijnlijk spoedig na de oorlog, toen tabak weer kon worden ingevoerd, hebben beëindigd. Die tabak was namelijk van veel betere kwaliteit dan de in ons land verbouwde tabak.

Rozen

Zijn specialiteit is vooral het kweken van rozen in allerlei variëteiten. Middels vele advertenties in de regionale bladen probeert hij de producten van zijn kwekerij aan de man te brengen. Ook kweekt hij *Ligustrum* voor hagen en vruchtbomen, appels, pee, perzik enz.

Middels zijn kwekerij was hij bij verschillende gebeurtenissen betrokken. Zo verzorgt hij de beplanting rond de villa Elisabeth, wanneer deze in 1930 als gemeentehuis in gebruik wordt genomen. Maar ook is hij, samen met mej. Koekoek, verantwoordelijk voor de keurige kerkversiering bij de gelegenheid van het 25 jarig priester jubileum van pastoor Elskamp.

Op 17 augustus 1966 verkoopt Ru zijn kwekerij aan de gemeente Borne. Hiermee komt de weg vrij voor de verdere aanleg van de Europastraat, hierover verderop meer.

Maatschappelijk

Van de op 22 april 1922 in de Keizerskroon opgerichte Vereniging tot bevordering van Vreemdelingenverkeer te Borne, waarvan gedacht werd dat deze "zeer nuttig werk kan verrichten", werd hij bestuurslid. Op een foto van het eerste uitstapje van de Bornse bejaarden in de zomer van 1932, dat met auto's werd ondernomen, staat Ru afgebeeld. Waarschijnlijk is hij een van de chauffeurs. In het Oranjecomité is hij actief. In 1935 maakt hij deel uit van een hoofdc Comité dat de feestelijkheden voor de viering van 31 augustus (de verjaardag van Koningin Wilhelmina) van dat jaar moet organiseren. In 1945 wordt hij benoemd tot 2de penningmeester.

Wellicht het meest bekend is Ru als lid van de Bornse Revue, waar hij o.a. in 1931 mee speelt in de voorstelling "Wat was en wat d'r koempt" en in 1933 meespeelt in de voorstelling "Woar mut't hen?".

Hij is op 19 mei 1981, 84 jaar oud, te Borne overleden. Bij het H.I.P. is een bidprentje van Ru aanwezig. Hierop is op treffende wijze "het leven" van Ru weergegeven. Te lezen valt: "Rozenkweker was zijn beroep. Hij was een man die met open ogen leefde in Gods natuur. Hij heeft letterlijk in zijn geliefde tuin zijn geest gegeven te midden van zijn rozen. *Te recht kon hij zeggen: Ik geloof in een God die als Vader is die ons in zijn schepping nader is, dat is iets wat ik vast geloof.*" Op de voorzijde van het bidprentje: Een beeld met bomen en het opschrift "De veelzijdige rijkdommen van de natuur verkondigen Uw grote macht en goedheid."

Zoon Willem Opleiding

Van zijn opleiding weten we slechts dat hij in juni 1916 (samen met Sophie Spanjaard), na het afleggen van een examen, wordt toegelaten tot de 1ste klas van het gymnasium te Hengelo. Een jaar later gaat hij over naar de tweede klas. Of hij deze opleiding voltooit en of hij een vervolg opleiding doet is niet bekend.

Maatschappelijk

We komen hem tegen wanneer het Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche Courant eind december 1928 bericht dat door de IJclub Borne in een vergadering een geheel nieuw bestuur is gekozen. Willem maakt deel uit van het nieuwe bestuur. Ook wordt vermeld dat door het nieuwe bestuur zo spoedig mogelijk plannen zullen worden uitgewerkt voor een ijsbaan in het gemeenteveld tussen Borne en Delden. Deze ijsbaan is, zo weten wij, is er nimmer gekomen.

Garagebedrijf

Op 3 februari 1932 gaat hij, met zijn echtgenote wonen aan de Nic. Beetsstraat 23 te Enschede. Nog geen zes weken later, (19 maart 1932) wordt het bedrijf Dekker en Eekman in het handelsregister ingeschreven. Als activiteit staat beschreven: "Handel in automobielen en het repareren daarvan en garage". Vennoten K. Dekker en W. Eekman. Het bedrijf is gevestigd aan de Prinsestraat 5 te Enschede. Het bedrijfspand is thans niet meer aanwezig. Het moet zijn afgebroken voor de uitbreiding van het Medisch Spectrum Twente.

Naast handel in en reparatie van automobielen blijkt het bedrijf ook een ziekenauto "op de weg te hebben"; het adverteert met: "Ziekenauto nodig? Dekker en Eekman, billige prijzen".

Op 6 mei 1934 vermeldt het Twents dagblad Tubantia en Enschedese courant in de rubriek van onze adverteerders: "De fa. Dekker en Eekman heeft een touringcarbedrijf geopend in de gebouwen der firma.

AAN HET REIZEND PUBLIEK!

Bij het naderen van het reisseizoen, vragen wij Uwe speciale aandacht voor onze

EXTRA LUXE TOURINGCAR

VEILIG, BEHAAGLIJK EN COMFORTABEL reizen, zijn de belangrijkste factoren op uwe tochten.

WIJ BIEDEN U:

VEILIGHEID
solied Europeesch chassis van erkende kwaliteit;
geheel stalen carosserie;
alle ruiten onspinterbaar veiligheidsglas;
geen brandgevaar, in onze wagen geen druppel benzine aanwezig;
explosiegevaar dus ook uitgesloten;
geen schadelijke gassen in de wagen.

COMFORT
buitengewoon behaaglijke ruime fauteuilzittingen, slechts drie plaatsen in de breedte;
PHILIPS Radio-installatie;
opendakconstructie;
extra lage druk banden;
elke plaats voorzien van reisdekken.

TARIEVEN???
Vraagt onze VERLAAGDE aan de tijdsomstandigheden scherp aangepaste prijzen. HET VALT U ALTIJD MEE.

GARAGE DEKKER & EEKMAN
Prinsstraat 5, Enschede. Tel. 5-1-2-1. Rust terwijl ge reist!

Eén van de vele advertenties van Garage Dekker & Eekman.

Het materiaal dat wordt gebruikt is modern en comfortabel en brengt, mede doordat tal van eigen uitvindingen in toepassing zijn gebracht en bijzondere apparaten zijn ingebouwd, baanbrekend te zijn op dit gebied, waardoor veiligheid en prettig reizen wordt bevorderd". Voor fl. 2,75 kon je in 1935 met deze touringcar naar de jaarbeurs te Utrecht en voor het zelfde geld naar de internationale motorraces te Assen. Maar ook "de flora Heemstede" was een reisdoel. "Rust terwijl ge reist" zo werd geadverteerd. Tot in België reed de touringcar. Voor een reisje naar de voetbalwedstrijd Holland - België (let op de volgorde) te Brussel op 2 en 3 mei betaalde je fl. 4,25.

Een bijzondere band had het bedrijf met Mercedes-Benz, waarvan het vertegenwoordiger was. Advertenties luiden: "U lacht om hoge benzineprijzen indien U Mercedes-Benz diesel gebruikt." "Vrachtwagens-Tractors -Omnibussen een groot belang voor alle bedrijfsvertegenwoordigers, Dekker en Eekman". Helemaal bijzonder wordt het wanneer het bedrijf in augustus 1935 voor heel Twente, samen met een autobedrijf uit Almelo, wordt aangesteld als dealer van de "wereldberoemde" Hudson en Terraplane Automobielen. Hudson Motor Car Company, gevestigd in Detroit, Michigan, de bouwer van deze auto, maakte dit zelf in de regionale bladen bekend. In de periode tussen de oprichting van het bedrijf en 1940 wordt er veelvuldig geadverteerd. In de tweede wereldoorlog gebeurt dit niet meer. Het bedrijf is na de Tweede Wereldoorlog niet weer opgestart.

Moerasbevers

Op 30 september 1946 wonen Willem en zijn echtgenote weer in Borne en wel in het ouderlijke huis, Hengeloschestraat 28 waar ook zijn broer Ru woont. Samen met hem verhuist hij vervolgens naar de Morseldijk 16. Willem gaat op de kwekerij van zijn broer aanvankelijk moerasbevers houden (zondagse naam Nutria). Hierbij moet men niet denken aan het tegenwoordige fokken van nertsen. Enkele jaren voor de Tweede Wereldoorlog werd het houden van deze dieren in Nederland populair. Het werd vooral gezien als een extra inkomstenbron. Ze werden gehouden voor hun bont en voor hun vlees. De dieren werden, bij kleine aantallen in lage betonnen hokken met een kleine buiten ren met ingegraven gaas, en een plek om te zwemmen, paarsgewijs gehouden. Ze produceren veelnakomelingen. De aanschaf van een paartje moerasbever koste al snel fl. 500,-. Het in kleinere aantallen houden van deze dieren is maar korte tijd populair geweest. Twente en de Achter-

hoek waren regio's waar het houden van deze dieren populair was. Reeds in 1949 wordt er gewaarschuwd voor "de beverziekte". "Beverziekte kan spaargeld en hypotheek verslinden, voorzichtigheid bij het aanschaffen van Nutria's is gewenst" kopte in 1949 een landelijke krant. De mode veranderde. In 1951 bevond het secretariaat van de Nederlandse Vereniging van Nutria-fokkers zich in Borne, op het adres Almelostraat 41. Velen stopten begin jaren '50 met het houden van moerasbevers.

Nertsen

Op de bij de gemeente Borne aanwezige bevolkingskaart staat zijn volgende beroep van "pelsdierfokker" vermeld. Hij is na het instorten van de moerasbeverfokkerij overgeschakeld naar het houden van nertsen. Uit archiefgegevens bij de verkoop van de kwekerij in 1966 blijkt dat hij 150 van deze dieren kon houden. Het houden van nertsen gebeurt in stallen. Mogelijk heeft hij daartoe de grote hoenderstal gebruikt.

Willem is op 12 september 1975, oud 74 jaar, te Borne overleden.

Hobby's van Willem, Bernhard en Rudolf

Willem was valkenier. Hij bezat drie en soms zelfs vier vogels. Op een paal bij de ingang van de kwekerij zat een roofvogel, volgens kenners een valk. Zeker voor die tijd een opvallende verschijning. Hij liet deze vogels regelmatig vliegen. Hiervoor reed hij in een oude auto naar de Lemselose es (de es tus-

sen Weerselo en Oldenzaal). Op deze grote es was voldoende ruimte voor de vogels. Willem hield ook pony's. Aanvankelijk op een perceeltje van zijn schoonouders gelegen aan de Grotestraat, thans de parkeerplaats "de Koem". Later bij de kwekerij, en nog later op een weilandje gelegen aan de Hengelose zijde van de Bornse beek

Bernard had een beo, een vrij grote vooral zwarte vogel met een opvallend goed spraakvermogen. Deze vogel kon eindeloos de woorden "waar de blanke top" roepen. Tegen Waldie, de huis teckel, riep hij "Waldie matje", waarna deze braaf zijn matje opzocht.

Ru was, hoewel uit alles blijkt dat hij een groot natuurliehebber was, tevens jager. Het een hoeft namelijk het ander niet uit te sluiten.

Zoon Arnold (Nol)

Ambtelijke carrière

Hij heeft een ambtelijke carrière bij de gemeente Borne. In eerste instantie wordt hij in april 1921, hij is dan 17 jaar, door B. en W. van Borne tot volontair ter secretarie benoemd. Anderhalf jaar later wordt hij per 1 januari 1923

benoemd tot ambtenaar ter secretarie. Helaas heb ik geen gegevens over zijn opleiding kunnen volgen. Waarschijnlijk had hij, toen hij als volontair bij de gemeente Borne als volontair in dienst trad, de middelbare school juist afgerond. Hij heeft waarschijnlijk veel avondcursussen gevolgd. In 1924 slaagt hij voor het voorbereidende examen gemeente ambtenaar om vijf jaar later, op 19 juni 1929, te slagen voor het examen "gemeente administratie A". Arnold was eerst werkzaam op de afdeling bevolking, maar deed later ook financiën. Arnold eindigt zijn ambtelijke carrière als hoofdcommies, afdelingschef ter gemeentesecretarie.

Maatschappelijk

Arnold is mede oprichter van Voetbalvereniging NEO, welke dit jaar honderd jaar bestaat. De Tijd, godsdienstig-staatkundig dagblad, bericht op 31 mei 1919 dat het voorlopige bestuur van een Rooms Katholieke voetbalvereniging "Borne Vooruit" is uitgebreid met A. Eekman en G. Deterd. Het is gelukt een terrein te bekomen, niet ver van het dorp, dicht bij de steenfabrieken, zodat de oefeningen spoedig kunnen aanvangen. De krant hoopt dat de jeugdige club haar naam spoedig eer zal weten aan te doen.

Nog eenmaal komen we Arnold tegen. Tijdens de Pinksterdagen van 1933 wordt door de St. Stephanus Harmonie te Borne een nationaal federatief muziekconcours gehouden. Er worden verschillende

prijzen, aangeboden door o.a. de Stoomspinnerij en weverij v/h S. J. Spanjaard, de commissaris der Koningin in Overijssel, de secretaris der gemeente Borne de heer P. Hoppe en Hotel de Keizerskroon uitgereikt. Ook Arnold stelde voor dit concours een prijs beschikbaar en wel een grote zilveren medaille voor het hoogste aantal punten in de rubriek "opvatting" over het gehele concours. Deze werd uitgereikt aan Sophia's Muziekvereniging uit Loon op Zand.

Arnold heeft met zijn echtgenote op verschillende plekken in Borne gewoond, te weten Brinkstraat 5, Dikkerslaantje 22 en vanaf 1 februari 1962 aan de Prins Bernhardlaan 36. Aldaar is hij op 20 januari 1972, 68 jaar oud, te Borne overleden.

De echtgenotes van Arnold en Willem

Omtrent de echtgenote van Willem, mevrouw G. (Truus) Eekman - Scholten heb ik geen gegevens omtrent haar rol in het maatschappelijke leven in Borne kunnen vinden. Wanneer zij met haar man Willem in 1946 aan de Morseldijk gaat wonen, is zij de enige vrouw in de huishouding met drie mannen. Ze is dan reeds 56 jaar. Kennelijk werden de huishoudelijke werkzaamheden haar te zwaar. De dagelijkse warme maaltijd wordt gedurende vele jaren niet, zoals te verwachten is, door haar verzorgd maar door een van de burens. Ze overlijdt op 8 december 1971, 81 jaar oud.

De echtgenote van Arnold, Mevr. M. (Mieke) Eekman-van der Werf maakte als penningmeester deel uit van het eerste bestuur van het K.V.G. (Katholieke Vrouwen Gemeenschap) dat in 1949 werd opgericht. 35 jaar later neemt zij als voorzitter afscheid van het K.V.G. Zij was ook 6,5 jaar voorzitter van de Vrouwenraad, een overkoepelend orgaan van alle in de 50- en 60er jaren bestaande vrouwenorganisatie in Borne. Dat waren er elf in de gemeen-

Wethouder Pieterse - De Geus overhandigt mevrouw Eekman - Van der Werf de Bornse Oscar.
Bron: Beeldbank gemeentearchief Borne.

te Borne. De Vrouwenraad had als algemene taak de emancipatie in Borne te bevorderen. Een keer per jaar organiseerde de raad een avond waartoe alle vrouwen van de verschillende vrouwenorganisaties waren uitgenodigd. Mevrouw Eekman borduurde voor deze avonden een letterlap, welke werd verloot. Er moeten in Borne nog vele van deze letterlappen te vinden zijn. Ook werden kledinginzamelingsacties voor Polen georganiseerd. Tevens was zij in de 70er jaren actief in de kerkelijke vredesbeweging.

Ze ontving op 6 september 1984 voor het vele werk hierbij verricht uit handen van wethouder Mevr. Pieterse-de Geus de Bornse "Oscar", een plaquette met een afbeelding van het beeldje van het kind met de Palmvasen ontworpen door Ruud Hallema. Mevr. Eekman-van der Werf was als lerares maatschappijleer verbonden aan Sancta Maria. Ze verhuist op hogere leeftijd naar Arnhem waar ze zich vestigde in een mooi appartement met verzorging. Bij bijzondere festiviteiten van de Vrouwenraad werd ze nog regelmatig naar Borne gehaald.

De verkoop van de kwekerij **Aanleiding**

De kwekerij was zeer "strategisch" gelegen. In 1962 zijn delen van Europastraat, de Grotestraat - Oude Hengeloseweg en Woolderweg - Oude Deldensestraat al aangelegd. Om een doorgaande Europastraat te realiseren was de aankoop van de kwekerij vereist. Maar tevens was de aankoop van belang om woningbouw te realiseren.

Onderhandelingen

Op 26 januari 1962 stuurt de gemeente Borne een eerste brief naar Ru, waarin zij aankondigt de kwekerij te willen kopen. Hiervoor is dat er voor komende woningbouw bouwgrond nodig is. De gemeente geeft aan sterk te staan, immers het bestemmingsplan dat deze woningbouw mogelijk maakt is onlangs door G.S. van Overijssel goedgekeurd en de Raad van State heeft ingediende bezwaren ongegrond verklaard. De gemeente wil graag tot een

aankoop "in der minne" overgaan. Echter, indien noodzakelijk, zal ze niet aarzelen de kwekerij te onteigenen, er is immers een algemeen belang. Er volgt een vier jaar durende periode waarin omtrent de hoogte van de aankoopprijs, de omvang van het te verkopen terrein en de te vergoeden bedrijfsschade wordt onderhandeld. Er zijn drie taxateurs, een welke de belangen van Ru en Willem behartigt, een voor de gemeente en een neutrale met een bemiddelende rol. Met name de te vergoeden bedrijfsschade kent een groot verschil. De taxateur van Ru en Willem merkt hierbij nog op dat ieder het best zijn bedrijf kent en ieder voor zich de beste exploitatiemogelijkheden kent "een goede slager haalt veel meer uit een koe". Waarmee hij zoveel wil zeggen dat wanneer je je vak goed verstaat er meer winst te behalen is dan wanneer je dit niet doet. En Ru en Willem kennen hun vak goed. De verschillen in aankoopssom verminderen langzaam. Ru mag een groter perceel behouden en er wordt aan een aantal wensen van hem voldaan. Op 23 juli 1965 antwoorden Ru en Willem bereid te zijn een kavel, groot 8.325 m², met kwekerij en nertsenfokkerij te verkopen voor

Luchtfoto uit begin jaren '60 met daarop aangegeven de percelen van Eekman en de toen nog onderbroken Europastraat.

Een bedrag van fl. 149.000,--. Tevens stellen ze een aantal voorwaarden.

De uitvoering van de overeenkomst

Op 25 juli 1966 blijken er door de gemeente nog geen stappen te zijn genomen ter afhandeling van dit besluit. De gebroeders Eekman sommeren middels een brief de gemeente voor 30 juli 1966 het raadsbesluit af te wikkelen. Op 17 augustus 1966 wordt vervolgens de akte bij notaris Van de Sandt gepasseerd. De gemeente Borne moet dan fl. 730,29 aan rente betalen. Ru Eekman vraagt vervolgens de "bedongen" vergunning voor het oprichten van een garage met bergruimte aan. Hij wil hiervoor het hout dat vrijkomt bij de sloop van de behouden schuur gebruiken. Ru en Willem zijn, ook na de verkoop van het grootste deel van het perceel, voortgegaan met hun activiteiten, het kweken van rozen en het houden van nertsen.

Bestemming gronden kwekerij

De gronden van de kwekerij naast het realiseren van een "doorgetrokken" Europastraat, gebruikt voor woningbouw. Er zijn 8 zgn. Appél woningen aan de Van Heemskerkstraat, start bouw najaar 1966, op gebouwd. Tevens worden de woningen aan weerszijden van de Europastraat, tussen Oude Hengeloseweg en Morseldijk, de nrs. 54 t/m 64 en 79 t/m 87 op het perceel gebouwd. De huidige woning, de bungalow Europastraat 52, is in 1983 gebouwd in opdracht van mevr. H. (Dinie) Scholten, een nicht van Willem Eekman. De oorspronkelijke woning is toen afgebroken. De gemeente Borne is bij de verlening van deze vergunning erg soepel. Ter plaatse is nog te zien dat het oorspronkelijke perceel van de kwekerij laag moet hebben gelegen.

Het verklaart de wens van Ru Eekman het perceel bij de aanleg van de Europastraat op te hogen. Een wens welke later nog terug komt.

Problemen bij aanleg betreffend gedeelte Europastraat

In oktober 1969, dus weer ruim drie jaar later, ontstaat hierover nog een probleem tussen de gemeente Borne en Eekman. De gemeente Borne is dan bezig met de aanleg van de Europastraat. Volgens Ru middels een zandbaan. Ru schrijft over een miserabele bereikbaarheid van zijn woning en wijst nogmaals op de afspraak dat de gemeente Borne zijn perceel zodanig zal ophogen dat het op gelijke hoogte ligt als de omringende percelen. Ook vreest hij wateroverlast. De gemeente ziet de problemen niet zo. Op de brief van Ru staat de ambtelijke aantekening "Wat een praatjes en ze zijn al zo in de watten gelegd". Op 26 januari aansluitend antwoordt de gemeente Borne. De aanleg van de zandbaan was in die periode noodzakelijk omdat aanleg in de natte periode niet mogelijk was en Gedo Bouwonderneming een start wilde maken met de bouw van woningen. De geschakelde woningen met een platte kap, nrs. Europastraat 54 t/m 66. Ongeveer tien jaar geleden is de woning met nr. 66 door Plus Huls van den Nieuwboer gesloopt in verband met de uitbreiding van de supermarkt.

Noten:

1. www.delpher.nl Tubantia 15-08-1911
2. Informatie Martin Thiehatten
3. Amersfoort is een tijdlang het centrum van de tabaksteelt in Nederland geweest

---

Agenda voor komend seizoen bekend

Bertie Velthuis

De jaarlijkse excursie is dit jaar op woensdag 18 september a.s. Ze brengt ons naar Kampen. U allen heeft hiervoor een uitnodiging ontvangen. Wanneer u mee wilt gaan, vergeet dan niet u tijdig aan te melden.

De data en sprekers voor de ledenavonden voor de seizoenen zijn vastgelegd:

16 oktober 2019	Gerard Snippert met als onderwerp "Heraldiek";
28 november 2019	Jan van Rijn met als onderwerp "de Afsluitdijk";
18 maart 2020	Jos Hövels met als onderwerp "Twentse Boerderijen";
16 april 2020	Ad van Liempt met als onderwerp "Na de bevrijding".

De Nieuwjaarsvisiet wordt gehouden op woensdag 15 januari 2020.

De Algemene ledenvergadering vindt plaats donderdag 6 februari 2020.

Uit het leven van Gerard Wensink (1906 - 1987). Deel 8

Gerard Wensink (schrijver kroniek) en Leo Leurink (inleiding, noten en fotobijschriften)

In deze aflevering van Boorn & Boerschop keren we nogmaals terug naar oud Borne, waar Gerhard Wensink een groot deel van zijn jeugd doorbracht. Evenals in deel 6 laat hij ons (weer) kennismaken met de mensen van toen, wonend rondom de Brink c.q. Koppelsbrink. Hieruit blijkt dat er in oud Borne veel kleine ondernemers waren met variërende beroepen. Een aantal van de door Wensink genoemde panden zijn er nu nog, maar over de kleurrijke bewoners uit die tijd resten ons slechts veelal smeuïge verhalen, waarvan ook Wensink er enkele heeft opgetekend en maakt hij ons deelgenoot van enkele van zijn belevenissen.

Dr. A.H. Schoemaker

A.H. Schoemaker was de eerste dokter in Borne. Zijn zoon J.B. Schoemaker, geboren in 1799 werd ook dokter en chirurg. Toen zijn vader wat ouder werd, werkte hij met hem samen. Hij verhuisde later naar het grote herenhuis aan de Oude Kerkstraat. In mijn jeugd noemden we het nog altijd 't Oolde doktershoes'. Nu staat op de dezelfde plaats 'Hotel de Ster' ¹⁾. Deze dokter was wel de bekendste in Borne en omgeving. Interessante en vermakelijke verhalen zijn over hem geschreven ²⁾. Hij heeft ook het buitengoed de Hemmelhorst gesticht; daar staan nog twee levensgrote heiligenbeelden die hij daar plaatste ³⁾.

Eén van de beelden van dokter Schoemaker in 1973.
Foto: website Heemkundegroep Hertme. Fotograaf J. Kolner.

De Hemmelhorst moet vroeger prachtig zijn geweest. De dokter vertoefde er vaak en liet ook anderen meegenieten. Hij was niet alleen een begaafd medicus, doch ook een vroom en sociaal voelend mens. Hij stierf in 1879, dus op 80-jarige leeftijd.

De Brinkstraat

Nu naar de Brinkstraat, richting Ennekerdijk. Naast expediteur Schoemaker stonden een paar kleine huizen, als ik me goed herinner woonden daar 'Stotter Willem' en 'Krakers Mina', alsook een familie Weerink. Dan kwam het huis van de familie Van den Nieuwboer; hiernaast kwamen de nu nog bestaande zogenaamde Poppinkswoningen. In een ervan woonde vroeger een musicus (Van Gelder) en natuurlijk de familie Poppink. Hij was timmerman bij aannemer Antoon Morselt. Daarnaast had schilder Liedenbaum ('de Kluumper') zijn woning en verfwinkel (later drogisterij). In een klein huisje ernaast woonde vroeger 'Doeven Dieks', samen met haar moeder. Diekske werkte op de Twentse Bontweverij in Hengelo. Die afstand legde ze tweemaal daags te voet af en dat jarenlang. Verder had je hiernaast twee ook nu nog bestaande woningen. In het ene woonde vele jaren aannemer Morselt, daarvoor Mozes ('van Hes') Lievendag (ofwel 'Mozes Wind'). In het andere ook een Lievendag, nl. Sallie 'van Hes'. Naast Sallie, een beetje terug, woonde Groothengel ('de Kluute') en ook de familie Vloedveld ('Vloodnaats'). Hiernaast, aan 't begin van de Brinkstraat, stond een grote dubbele woning met een aangebouwde klopjeswoning waarin schoenmaker/hersteller Kleinherenbrink zijn werkplaats had. In het grote huis woonden de families Brink en Hesselink ('Kajaks Hindrik'). Vroeger woonde er Ten Have, de schoonvader van oud-wethouder Brink. Hij was nachtwaker voor 180 gulden per jaar. Dan de tuin van de familie Schoemaker en dan een huis waar in het voorste gedeelte de weduwe Ter Horst ('Bil Aal') woonde en achteraan de familie J. Bornerbroek, later de familie Schuur. Daarnaast stond en staat nog het huis van Hendrik Schoemaker. Hij was een broer van mijn pleegvader en bemoeide zich het meest met de exportslagerij; Jan S. met het winkelbedrijf. In het huis van Hendrik woonde later de we-

Het drie eeuwen oude pand van Morselt; eerst fungerende als bakkerij, vervolgens als herberg 'de Gouden Schaaf' en daarna als timmerwerkplaats, dient het binnenkort na een zeer grondige renovatie als woonbestemming.

duwe Morselt-Knuif. Dan kwam de nu nog bestaande timmerwerkplaats van Morselt⁴). Aan het eind van de Brinkstraat waar nu de Pellenhof begint stond vroeger het huis van de familie Stoop, later woonde daar Olde Wolbers ('Tenniglo') en veel vroeger meester Vernooij.

Nu gaan we terug en nemen de andere kant van de straat. Op de hoek van de Brinkstraat, Watertorenstraat kreeg je eerst Hofsté ('Pisjantje'), dan de familie Hannink ('n Dreaier), met ernaast schoenmaker/hersteller Knippers. Dan kwam het expeditiebedrijf van B. Schoemaker ('Jeupke'). Hij was een nazaat van dokter A.H. Schoemaker, die in hetzelfde pand aan de Brinkstraat heeft gewoond. Die oude dokter moet volgens de overlevering een markant

en schilderachtig figuur zijn geweest. Hij was gekleed in korte broek en witte kousen en schoenen met witte gespen. Zijn overvloedige haardos had hij in lange vlechten saam gebonden. Zijn geslacht heeft heel veel beroemde artsen en chirurgen voortgebracht. Hij overleed in 1837 op 81-jarige leeftijd.

Beernd Tenniglo slacht een varken

We blijven nog even in dezelfde omgeving (*i.c. de Koppelsbrink / L.L.*). Links naast fietsenmaker de Meijer woonde aannemer Jan Leurink, grootvader van de tegenwoordige (broers) Leurink. Bij hem heb ik het timmervak geleerd. Samen met mij werkten daar ook de latere verzetsman Hendrik Oude Egberink ('van 't Oale Möllenbrook'), Herman Oude Velthuis (zoon van 'Misdoarps Dieks') en de bekende Betske Lenferink.

Dit verhaal speelde in de jaren twintig. Ik was toen een jaar of 17. De werkplaats van Jan Leurink stond achter in de tuin. Om die te bereiken moesten we langs het erf van de Meijer. Op een winteravond, toen we van het werk naar huis gingen, zagen we bij de Meijer een geslacht varken aan een ladder hangen. Zoals gebruikelijk hingen de voorpoten er half doorgesneden bij. 's Avonds zou 'Beernd Tenniglo' (Olde Wolbers), die het varken 's morgens had geslacht, het dier er afhalen, verder afslachten en inzouten. Meestal worden er, terwijl het varken nog aan de ladder hangt, eerst de voorpoten afgesneden. Dat bracht Betske Lenferink op een idee. "Doar ko'w mooi wil met hemm'n", dacht Bets. "Wiej stekt 'n paar viefduums spiekers achter in de veurpeute, net woar Beernd ze duur wil snied'n. Wat zal e vill'n!" Zo gezegd, zo gedaan.

De andere morgen kwam het verhaal los! Beernd kreeg 's avonds eerst een paar borrels ("op één been köj nich stoan) en toen met de stallantaarn naar buiten, want men moest hem bijlichten. Hij aan de gang; "Verrek", zegt Beernd, "ik kan d'r nich duurkomm'n, 't is net of d'r iezet in zit".

En toen had hij 't door: "D'r zit ne groot 'n spieker in. Dat hebt em dee smerige timmerleu lapt. Noe mok eerst sliep'n want d'r zit ne groot'n broam an 't mes". Beernd eerst weer naar huis en toen hij terugkwam eerst weer een paar borrels en toen weer opnieuw aan de gang. Eerst de ene poot eraf en vervolgens de andere. En of het nu kwam door de opwindning of dat de borrels hem parten speelden, hij dacht niet aan nog meer spiekers en begon weer verwoed te snijden. Tot dat hij in de gaten had dat hij weer met een spieker in conflict kwam; toen was de boot helemaal aan. Hoelang het heeft geduurd voordat het varken in het zout zat, weet ik niet. Ik denk dat de fles jenever wel is leeg gekomen. We wisten de andere morgen natuurlijk van

Hoek Brinkstraat met rechts de Watertorenstraat. In de rechter woning woonde de familie Hofsté.

Foto: website Heemkundegroep Hertme. Fotograaf J. Kolner.

niks. De baas geloofde ons echter niet, want hij stond maar een beetje te grinniken.

Naast Leurink woonde Spekreis, kruidenier en koperslager. Dan een rijtje woningen, waarin o.a. 't Hemmelleer' (Oude Engberink). Hij was weegmeester van varkens, kalveren en ander vee bij de boerenbond. Verder om de hoek was café 'de Halve Maan'. 't Staat nog te lezen in het bovenraam. Vroeger woonde daar meubelmaker Morsink, nu Hasperhoven⁵⁾.

Een vriendelijk ogende halve maan verwelkomde ooit de gasten in het dorpscafé 'de Halve Maan' in de Marktstraat. De (exact weergegeven) tekening is van Hans Leurink.

Iets verder naast 'het Tusveldhuis' woonde Mozes Lievendag met vrouw en zoon Mozes, die altijd met een stok liep. Hij werd ook wel 'Mozes Wind' genoemd, omdat hij graag pochte.

Mozes zoon Simon was een aardige vent die evenals wij graag voetbalde. Hij had van zijn vader een nieuwe fiets gekregen. Hij was daar wel heel zuinig op, doch als hij ons zag voetballen werd de fiets tegen de muur gezet en was Simon van de partij. Zijn vader zag dat eens en kwam naar buiten en schreeuwde: "Simon, dee fiets in hoes of aans haal ik oe al 't geeld van de baank". Ook een manier om te laten horen dat je bemiddeld bent!

Simon kon ook hypnotiseren. Toen hij wat ouder was had hij zich daarover een paar boeken aangeschaft en deed hij het al aardig, naar men zei. Op een feestavond in Hengelo kwam hij echter een keer in moeilijkheden. Hij had nl. een meisje languit op drie stoelen gelegd en in slaap gebracht. Dat gelukte wonderwel, want toen hij de middelste stoel weghaalde, bleef het wicht in dezelfde houding met alleen de steun van haar hoofd en voeten rustig doorslapen. Toen hij haar weer wilde bijbrengen wist hij waarschijnlijk niet meer hoe de formule was

De Koppelsbrink. Rechts de woning van bakker Homan. Foto: Beeldbank gemeente Borne. Fotograaf D. de Graaf.

en moest hij halsoverkop naar Borne terug om z'n boeken te raadplegen. Intussen zat iedereen in angst, want het meisje was niet wakker te krijgen. Toen Simon terug kwam, was die angst gauw weer over, want hij had die derde stoel er weer onder geplaatst en haar weer bijgebracht. De jonge dame was weer kiplekker, doch kon zich niets meer herinneren.

Nu nog even terug naar de Koppelsbrink naar het huis van schilder Hofsté. Vroeger was daar de winkel van Gradus Homan, bakker en kruidenier. Hier splitst zich de weg, links tot aan café 'De Bonte Koe' en rechts, van waar je langs café Mol vroeger op de Hemmelhorst kon komen ('n Hemmelhöstendiek). Sinds de aanleg van de Rondweg is dit niet meer mogelijk. Alles, wat vroeger tussen deze splitsing lag, was tot het laatst van 19e eeuw eigendom van twee families, nl. Homan en Ten Have. Hier woonde Herman Homan die timmerman was, alsook de bekende vrachtrijder Homans-Toon. Aan de weg tegenover Mol, in de hoek waar de Hemmelhorst is afgesloten, woonden vroeger 'Brooks Dien', de familie Weghorst, Johannes Oude Nijhuis ('de Pegge') en Vrielink. Dan met de weg naar de Meijershof ertussen Schabbink en Gervink en dan ben je bij de nieuwe bakkerij en winkel van Homan (later Hulshof Homan). Dan kwam er een tuin en was je bij 'Hekjans' (Stokkentreef), klompenmaker en huis-slachter. Hij had ook een rokerij. Daarnaast was het woonhuis en de werkplaats van aannemer Dijk. (Nu woont er Grob (inmiddels de familie P. Braakhuis / L.L.). Hier zijn we aan het begin van de Brinkstraat, vroeger Jurriënstraat of Jodenstraat genoemd. Op de andere hoek was vroeger de wagenmakerij van Op de Woerd. Iets verder (richting Tinselboer) woonde de familie Gijzen; hij was voorman in de exportslagerij van de gebroeders Schoemaker. Daarnaast was de bakkerij en winkel van de familie De Meijer, twee broers en een zus. Terug naar het begin van de Brinkstraat kreeg je, zoals gezegd, op de hoek eerst Op de Woerd. Daarna (richting Ennekerdijk), dicht aan de straat, de grote veeschuur van

de gebroeders Schoemaker, met daarachter de exportslachterij. Daar zijn tijdens de Eerste Wereldoorlog duizenden varkens en koeien geslacht. Hier kwam ook de bekende eenheidsworst vandaan. Naast de vroegere oprit naar het slachthuis staat nu nog het woon – en winkelhuis van mijn vroegere pleegouders Schoemaker. Nu is er een textielzaak (*tegenwoordig in gebruik als woonhuis / L.L.*).

Het spookt op het kerkhof

Zoals ik al eerder aanhaalde had Dolf van Gelder op de hoek van de Weerselosestraat zijn slagerswinkel. Net om de hoek richting Koppelsbrink was de slachterij. Vroeger stond daar in de buurt ook het 'Aarmenhoes'. Iets verder was de slagerij van Nathan Lievendag en de fietsenwerkplaats van de Meijer. Tussen beiden in lag het weggetje naar het (R.K.) kerkhof; tegenwoordig is het de toegangsweg naar de Mariakapel.

Dolf ('*van de Fluitjör*'), junior, was 's avonds meestal bij de jongeren te vinden en had dan vaak het hoogste woord. Hij was volgens zijn zeggen voor de duivel en z'n ouwe moer niet bang, ook niet voor spoken, die naar men zei 's avonds het kerkhof onveilig maakten. Niemand ging daar in het donker graag naar toe. "Wat spook'n", zei Dolf. "Spook'n bestaat nich en de dooi'n biet oew ok nich! Dood is dood!" Ik dörf d'r wal hen, al is 't ok duuster". Daar hadden de jongens op gewacht, want Dolf moest een lesje hebben. "Dat wil wiej dan wal es zeen", zeiden ze. "Dat kan", zei de onverschrokkenene. "Mor'noamd as 't doonker wördt bin ik wier hier." Offesprök'n?" En zo gebeurde het. Toen Dolf de andere avond arriveerde waren al een paar jonge kerels vooruit gegaan en hadden zich verstopt in de hoge beukenhaag,

die het kerkhof omzoomde. Toen het donker genoeg was ging Dolf met veel bravoure op pad. Het duurde nog wel even voor hij midden op de begraafplaats was; maar toen was de duivel dan ook los. Van alle kanten hoorde men gekerm en gewee- klaag; daarna een lawaai of de hele heg tot leven was gekomen. Dat was Dolf teveel! Hij vloog de begraafplaats af en kwam hijgend en totaal van streek bij de anderen terug. Daarbij had hij een klomp verloren. Ondertussen waren er heel wat buren bijgekomen en werd hij behoorlijk geplaagd en uitgelachen. Toen kreeg hij natuurlijk in de gaten, dat hij was beetgenomen. Gelukkig kon Dolf daar wel tegen.

Noten:

- 1) *Thans: een lunchcafé, annex kadowinkel en atelier, waar mensen met een verstandelijke beperking een zinvolle en aangename dagbesteding krijgen.*
- 2) *Verschenen publicaties over Dr Schoemaker zijn:*
  - a) *'Borne en haar bewoners in vroegere jaren' door B.W. Immerman en H.J. Ellenbroek;*
  - b) *'Jan Bernard Schoemaker; Een Twentse heelmeester in de negentiende eeuw', door o.a. Hans Leuwerink;*
  - c) *'Borne uit die tijd gekenschetst', tekeningen van Hans Leuwerink met teksten van Leo Leurink.*
- 3) *De twee heiligenbeelden Johannes en Bernardus, de doopnamen van dokter Schoemaker, zijn daar door hem zelf geplaatst, maar zijn er, na een eerdere renovatie, toch al weer een jaar of tien terug weer weggehaald.*
- 4) *Het pand was oorspronkelijk een bakkerij; daarna een herberg ('de Gouden Schaaf'). Momenteel wordt de voormalige werkplaats gerenoveerd en verbouwd tot woonhuis. Op het bijbehorende terrein komt nieuwbouw.*
- 5) *Op deze plek aan de Marktstraat zijn begin deze eeuw enkele appartementen gerealiseerd.*

Vanuit 't noorden gezien, het panorama van Borne van vóór 1885, het jaar waarin de z.g. R.K. Waterstaatskerk (links, gelegen op de Noordkamp) is afgebroken. Rechts de oude St. Stephanuskerk, (ook wel 'de Oude Kerk' genoemd), die na de reformatie in het bezit is gekomen van de Nederlands Hervormde Kerk (nu de Protestantse Gemeente Borne). De vast aan de Waterstaatskerk gebouwde pastorie bestaat nog en dient sinds 1885 als burgerwoning. Een gedeelte van het geamoveerde kerkhof dient tegenwoordig als parkje, waar sinds 1957 de door Herman Liedenbaum ontworpen Mariakapel deel van uit maakt.

Nog leverbare uitgaven

Prijslijst boeken april 2019

Boorn & Boerschop	Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne jaargang 2018	€ 4,00
Boorn & Boerschop	Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne oudere jaargangen	€ 2,50
Rond Horst en Hof te Borghende		€ 5,00
Borne, historie en volksverhalen	Jubileumuitgave 1987	€ 4,00
Grepen uit de historie van Borne Deel 2	Met zaakregister 1987. Ria van Harten-Fransen	€ 4,00
Landweren, Borgen en Postwegen	Ria van Harten-Fransen 1990	€ 4,00
Grenstwisten rond de Gemeente Borne	Ria van Harten-Fransen 1991	€ 4,00
Veertig jaar later	Jubileumuitgave 1987-2002	€ 4,00
Kadastrale Atlas 1832 Borne/Weerselo	Met kaartenmap 2005 H.C.O. Zwolle	€ 5,00
De Hof te Borne	800 jaar geschiedenis van Borne 2006 H. Woolderink	€ 5,00
Van Nazareth tot Nazareth	Religieus erfgoed in Borne 2009 Jaap Grootenboer	€ 5,00
Van Borghende tot Borne	Een overzicht van de Bornse geschiedenis 2009 Martin Thiehatten	€ 5,00
Borne bij de tijd	27 verhalen over het verleden van Borne 2012 Hans Gloerich	€ 5,00
De Melbuul'n van Nazareth	Bijnamen in en om Borne 2012 Leo Leurink	€ 5,00
Borne uit die tijd gekenschetst	Potloodtekeningen van oud Borne en oud Boomsen 2014 Hans Leuwerink	€ 10,00
Kiek toch 's	Beeldkroniek over de Gemeente 1988 G.P. ter Braak en H. Noordhuis	gratis
Gerard Potcamp	Een Twentse priester apostolisch vicaris tegen wil en dank 2011 Hans Gloerich	€ 5,00

Hassink.

VERPAKKINGSDRUKWERK / PASSIE VOOR ZICHTBAARHEID